ชุดหลักพระพุทธศาสนา

หลักกรรม ใน พระพุทธศาสนา

โดย

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช

หลักกรรม
ในพระพุทธศาสนา

พระนิพนธ์
สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช
สกลมหาสังฆปริณายก

หลักกรรมในพระพุทธศาสนา

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน)

หลักกรรมในพระพุทธศาสนา.-- พิมพ์ครั้งที่ 5.--

กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2554

50 หน้า

1. กรรม.

I. ชื่อเรื่อง.

294.3122

ISBN : 974-580-828-8

พิมพ์ครั้งที่ ๕/๒๕๕๔ จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

นายจิรายนต์ สังฆสุวรรณ

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย

๑๒๙ หมู่ ๓ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา

อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐-๒๘๐๐-๒๓๗๓-๔

แผนกจำหน่าย โทร. ๐-๒๒๘๑-๑๐๘๕

๐-๒๖๒๙-๑๔๑๗ ต่อ ๑๐๖

คำนำ

มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีนโยบายที่จัดพิมพ์หนังสือทางพระพุทธศาสนาเพื่อประชาชนทุกระดับชั้นสามารถอ่านศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับคำสอนของพระพุทธศาสนาได้โดยง่าย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดสันติสุขแก่ชีวิตและสังคม ทั้งจะเป็นการช่วยกันดำรง และส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้มั่นคงสถาพรสืบไปด้วย

มหามกุฏราชวิทยาลัยได้พิจารณาเห็นว่า พระนิพนธ์ของเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เหมาะสมเป็นอย่างยิ่งที่จะจัดพิมพ์เผยแพร่ตามนโยบายดังกล่าว เพราะเป็นบทพระนิพนธ์ที่ประกอบด้วยเนื้อหาสาระครบถ้วยบริบูรณ์ และอ่านเข้าใจง่ายสำหรับผู้อ่านทุกระดับ มหามกุฏราชวิทยาลัย จึงได้เลือกสรรมาจัดพิมพ์เผยแพร่เป็นชุด ๆ เป็นลำดับไป

สำหรับเรื่อง "หลักกรรมในพระพุทธศาสนา" นี้เป็นเรื่องหนึ่งในพระนิพนธ์ชุดหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งได้ทรงอธิบายคำสอนเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาไว้อย่างละเอียด เหมาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาทำความเข้าใจขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับคำสอนเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา มหามกุฏราชวิทยาลัยจึงได้จัดพิมพ์เผยแพร่ เพื่อส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาสืบไป

พระมหารัชมงคลดิลก
ผู้อำนวยการ

มหามกุฏราชวิทยาลัย
มีนาคม ๒๕๔๑

สารบาญ

หลักกรรม
ในพระพุทธศาสนา

เรื่องกรรมสำคัญไฉน ?

การศึกษาพระพุทธศาสนา ถ้าไม่ได้ศึกษาให้เข้าใจในหลักกรรม ก็ชื่อว่ายังมิได้ศึกษาในข้อหลัก และการนับถือพระพุทธศาสนา ถ้ายังมิได้นับถือหลักของกรรมตามพระพุทธ-ศาสนา ก็ชื่อว่ายังมิได้นับถืออย่างเข้าถึงหลัก คล้ายกับการนับถือมารดาบิดา ถ้าขาดความกตัญญูกตเวทีเสียแล้ว ก็ไม่ชื่อว่านับถืออย่างจริงใจ ฉะนั้น ศรัทธาในพระพุทธศาสนาจึงมุ่งให้เชื่อในหลักกรรม ประกอบกันไปกับความเชื่อในความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

คำว่า กรรม มีใช้ในภาษาไทยมาก เช่น กรรมการ กรรมกร กรรมาธิการ แต่ในภาษาที่พูดกัน เคราะห์ร้ายมักตกอยู่แก่กรรม เคราะห์ดีมักตกอยู่แก่บุญ ดังเมื่อใครประสบเคราะห์ร้าย คือทุกข์ภัยพิบัติต่าง ๆ ก็พูดว่าเป็นกรรม แต่เมื่อใครประสบเคราะห์ดีมักพูดว่าเป็นบุญ และมีคำพูดคู่กันว่า

บุญทำกรรมแต่ง เกณฑ์ให้กรรมเป็นฝ่ายดำ ให้บุญเป็นฝ่ายขาว ความเข้าใจเรื่องกรรม และคำที่ใช้พูดกันในภาษาไทยจักเป็นอย่างไร ให้งดไว้ก่อน ควรทำความเข้าใจให้ถูกต้องตามความหมายในพระพุทธศาสนา

คำว่า กรรม แปลว่า กิจการที่คนกระทำ คำว่า ทำ หมายถึงทั้งทำด้วยกาย อันเรียกว่ากายกรรม ทั้งทำด้วยวาจาคือพูด อันเรียกว่าวจีกรรม ทั้งทำด้วยใจคือคิด อันเรียกว่ามโนกรรม บางทีเมื่อพูดกันว่า ทำ ก็หมายถึงทำทางกายเท่านั้น ส่วนทางวาจาเรียกว่าพูด ทางใจเรียกว่าคิด แต่เรียกรวมได้ว่าเป็นการทำทุกอย่าง เพราะจะพูดก็ต้องทำ คือทำการพูด จะคิดก็ต้องทำ คือทำการคิด จึงควรทำความเข้าใจว่า ในที่นี้ คำว่า ทำ ใช้ได้ทุกทาง เมื่อได้ฟังว่า ทำทางกาย ก็ให้เข้าใจว่าทำอะไรด้วยกายที่เข้าใจอยู่แล้ว เมื่อได้ฟังว่าทำทางวาจา ก็ให้เข้าใจว่าพูดอะไรต่าง ๆ เมื่อได้ฟังว่าทำทางใจ ก็ให้เข้าใจว่าคิดอะไรต่าง ๆ ก็การฟังคำพูดอธิบายหลักวิชาอาจขวางหูอยู่บ้าง แต่เมื่อเข้าใจความหมายแล้วก็จักสิ้นขัดขวาง กลับจะรู้สึกว่าสะดวกเพราะเป็นคำที่มีความหมายลงตัวแน่นอน

คำว่า กรรม มักแปลกันง่าย ๆ ว่า การทำ แต่ผู้เพ่งศัพท์และความ แปลว่า กิจการที่บุคคลทำดังกล่าวแล้ว ถ้าแปลว่าการทำ ก็ไปพ้องกับคำว่า กิริยา คำว่า กิริยา แปลว่า การทำโดยตรง ส่วนคำว่า กรรม นั้น หมายถึงตัวกิจหรือการงาน

ที่กระทำ ดังคำที่พูดในภาษาไทยที่ถูกต้อง เช่น กสิกรรม พาณิชยกรรม และคำอื่นที่ยกไว้ข้างต้น คำเหล่านี้ล้วนหมายถึงกิจการอย่างหนึ่ง ๆ ที่สำเร็จจากการทำ (กิริยา)

กรรมคืออะไร

กรรมคืออะไร กรรม แปลว่าอะไรได้กล่าวแล้ว แต่ กรรมคืออะไร จำต้องทำความเข้าใจให้ลึกซึ้งเข้าไปอีก พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ แปลความว่า “เรากล่าวเจตนา (ความจงใจ) ว่าเป็นกรรม เพราะคนจงใจ คือมีใจมุ่งแล้วจึงทำทางกายบ้าง ทางวาจาบ้าง ทางใจบ้าง” ฉะนั้น กรรมคือกิจที่บุคคลจงใจทำหรือด้วยเจตนา ถ้าทำด้วยไม่มีเจตนา ไม่เรียกว่ากรรม อย่างเช่นไม่มีเจตนาเหยียบมดตาย ไม่เป็นกรรม คือปาณาติบาต ต่อเมื่อเจตนาจะเหยียบให้ตายจึงเป็นกรรม คือปาณาติบาต แต่เมื่อจัดอย่างละเอียด สิ่งที่ทำด้วยไม่มีเจตนา ท่านก็จัดเป็นกรรมชนิดหนึ่ง เรียกว่ากรรมสักว่าทำ เพราะอาจให้โทษได้เหมือนกัน เหมือนอย่างที่กฎหมายถือว่าผิดในฐานะประมาท

กรรมเกี่ยวกับคนเราอย่างไร กรรมเกี่ยวกับคนเราหรือคนเรานั่นแหละเกี่ยวกับกรรมอยู่ตลอดเวลา เพราะคนเรานั้นตั้งแต่ตื่นนอนขึ้นจนถึงหลับไปใหม่ ก็มีเจตนาทำอะไรต่าง ๆ พูดอะไรต่าง ๆ คิดอะไรต่าง ๆ อยู่เสมอ โดยปกติไม่มีใครหยุดนิ่งอยู่เฉย ๆ ได้ ถึงมือไม่ทำปากก็พูด ถึงปากไม่พูดใจก็

คิดถึงเรื่องต่าง ๆ การต่าง ๆ ที่ทำนี้แหละเรียกว่ากายกรรม คำต่าง ๆ ที่พูดนี่แหละเรียกว่าวจีกรรม เรื่องต่าง ๆ ที่คิดนี่แหละเรียกว่ามโนกรรม

กรรมดี-กรรมไม่ดี

กรรมนั้นดีหรือไม่ดี กรรมจะดีหรือไม่ดีก็สุดแต่ผลที่เกิดขึ้นจากกรรมนั้น ๆ ถ้าให้เกิดผลเป็นคุณเกื้อกูลแก่ตนเองและผู้อื่น ก็เป็นกรรมดี เรียกว่ากุศลกรรม แปลว่า กรรมที่เป็นกิจของคนฉลาด หรือบุญกรรม กรรมที่เป็นบุญ คือความดีเป็นเครื่องชำระล้างความชั่ว เช่น การรักษาศีล ประพฤติธรรมที่คู่กับศีล หรือแม้กิจการที่ดีที่ชอบ ที่เป็นตามที่แสดงมาแล้ว ที่เป็นสุจริตต่าง ๆ เช่น การตั้งใจช่วยมารดาบิดาทำการงาน การตั้งใจเรียน การตั้งใจประพฤติตนให้ดี การช่วยเหลือเกื้อกูลมิตรสหาย การทำสาธารณสงเคราะห์ต่าง ๆ ส่วนกรรมที่ให้เกิดผลเป็นโทษ เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อนเป็นกรรมชั่วไม่ดี เรียกว่าอกุศลกรรม แปลว่า กรรมที่เป็นกิจของคนไม่ฉลาด บาปกรรม กรรมที่เป็นบาป เช่น การประพฤติผิดในศีลธรรม ประพฤติทุจริตต่าง ๆ ที่ตรงกันข้ามกับกุศลกรรม

กรรมบถ

ตัวอย่างของกรรมดีและกรรมไม่ดีข้างต้นนั้น กล่าว

ตามแนวพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ทรงจำแนกแสดงเป็นทางปฏิบัติไว้ชัดเจน เรียกว่ากรรมบถ แปลว่า ทางของกรรม เรียกสั้นว่า ทางกรรม ทรงชี้แจงไว้เพียงพอและเข้าใจง่ายว่าทางไหนดี ทางไหนไม่ดี คือ :-

กายกรรม (กรรมทางกาย) นั้น ฆ่าเขา ๑ ลักของเขา ๑ ประพฤติผิดในทางกาม ๑ เป็นอกุศล ไม่ดี เว้นจากการทำอย่างนั้นและอนุเคราะห์เกื้อกูลเขา ๑ เลี้ยงชีพในทางที่ชอบ ๑ สังวรในกาม ๑ เป็นกุศล เป็นส่วนดี

วจีกรรม (กรรมทางวาจา) นั้น พูดมุสา ๑ พูดส่อเสียดเพื่อให้เขาแตกกัน ๑ พูดคำหยาบด้วยใจมีโทสะเพื่อให้เขาเจ็บใจ ๑ พูดเพ้อเจ้อเหลวไหล ๑ เป็นอกุศล ไม่ดี เว้นจากการพูดอย่างนั้นและพูดแต่คำจริง ๑ พูดสมัครสมาน ๑ พูดคำสุภาพระรื่นหูจับใจ ๑ พูดมีหลักฐานถูกต้องชอบด้วยกาลเทศะ ๑ เป็นกุศล เป็นส่วนดี

มโนกรรม (กรรมทางใจ) นั้น คิดเพ่งเล็งอยากได้ของเขามาเป็นของของตนเอง ๑ คิดพยาบาทมุ่งร้ายเขา ๑ เห็นผิดจากคลองธรรม เช่น เห็นว่าทำดีไม่ได้ดี ทำชั่วไม่ได้ชั่ว ๑ เป็นอกุศล ไม่ดี ไม่คิดอย่างนั้นและคิดเผื่อแผ่ ๑ คิดแผ่เมตตาจิตให้เขาอยู่เป็นสุข ๑ คิดเห็นชอบตามคลองธรรม เช่น เห็นว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ๑ เป็นกุศล เป็นส่วนดี

หลักสมภาพ

คนที่เว้นจากทางกรรมเป็นอกุศล ดำเนินไปในทางกรรมที่เป็นกุศล เรียกว่าธรรมจารี แปลว่า ผู้ประพฤติธรรม สมจารี แปลว่า ผู้ประพฤติเรียบร้อยสม่ำเสมอ ความประพฤติดังนี้ เรียกว่าธรรมจริยาหรือธรรมจรรยา สมจริยาหรือสมจรรยา สมจริยาดังนี้แหละคือหลักสมภาพในพระพุทธศาสนา

สมภาพคือความเสมอกันนั้น อาจทำให้เสมอกันได้ในทางที่อาจจะทำได้ แต่ไม่อาจทำให้เสมอกันได้ในทางที่ไม่อาจจะทำ ในทางที่ไม่อาจจะทำนั้น เช่น คนเกิดมามีเพศต่างกัน มีรูปร่างสูงต่ำดำขาว ต่างกันเป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้ ใครจะทำให้เสมอกันได้ เช่นทำให้สูงต่ำเท่ากันหมด แม้ในคนเดียวกันนิ้วทั้ง ๕ ก็ไม่เท่ากัน จะทำให้เท่ากันได้อย่างไร สิ่งที่ไม่อาจจะทำให้เท่ากันได้ ถ้าใครไปพยายามจัดทำเข้า ก็เหมือนกับนิทานเรื่องเปรตจัดระเบียบเรื่องมีอยู่ว่า

มีคนเดินทางหลายคนเข้าไปนอนพักอยู่ในศาลา ซึ่งเป็นที่พักของคนเดินทางหลังหนึ่ง เมื่อพากันนอนหลับแล้ว มีเปรตเจ้าระเบียบตนหนึ่งเข้าไปในศาลา เห็นคนนอนอยู่เป็นแถว จึงไปตรวจดูทางเท้า ก็เห็นทางเท้าของคนนอนหลับไม่เสมอกัน จึงดึงเท้าของคนเหล่านั้นลงมาให้เสมอกัน ครั้นตรวจดูเห็นเท้าเป็นแถวเสมอเรียบร้อยดีแล้ว ก็ไปตรวจดูทางด้านศีรษะ เห็นศีรษะของคนเหล่านั้นไม่อยู่ในแถวเสมอกันอีก จึงดึงศีรษะ

ให้ขึ้นมาเสมอกันเป็นแนวเดียวทั้งหมด แล้วก็ย้อนกลับไปตรวจดูทางเท้าอีก ก็เห็นเหลื่อมล้ำไม่เสมอกันอีก ก็ดึงเท้าให้เสมอกันใหม่อีก คนก็ไม่เป็นอันได้หลับได้นอนเป็นสุข เพราะต้องถูกดึงเท้าบ้าง ดึงศีรษะบ้าง ขึ้น ๆ ลง ๆ ไม่รู้จักแล้ว ทั้งเปรตเจ้าระเบียบนั้นก็ไม่สามารถจัดให้เสมอกันได้

การจัดให้เสมอกันในทางที่ไม่อาจจะจัดได้เช่นนี้ เป็นการจัดที่ไม่สำเร็จ รังแต่จะให้เกิดความเดือดร้อนวุ่นวายไม่สงบสุขอย่างเดียว ส่วนการจัดให้เสมอกันในทางที่อาจจัดได้นั้น พระพุทธเจ้าทรงจัดด้วยหลักสมจริยานี้ คือเว้นจากทางกรรมฝ่ายอกุศล ดำเนินในทางกรรมฝ่ายกุศลตามที่ทรงสั่งสอนไว้นั้น

คราวนี้มาพิจารณาดูว่า เมื่อปฏิบัติในสมจริยานั้นเป็นสมภาพได้อย่างไร สมภาพ แปลว่าความเสมอกัน คือตัวเราเองกับผู้อื่นหรือผู้อื่นกับตัวเราเสมอกัน ตัวเราเองรักสุขเกลียดทุกข์ ผู้อื่นก็รักสุขเกลียดทุกข์เหมือนกัน ตัวเราเองไม่ปรารถนาให้ผู้อื่นมาก่อกรรมที่ไม่ดีแก่เราทุก ๆ ข้อ พอใจแต่จะให้เขามาประกอบกรรมที่ดีแก่เราทั้งนั้น ถึงผู้อื่นก็เหมือนกัน เขาก็ไม่ประสงค์ให้เราไปก่อกรรมที่ชั่วร้ายแก่เขา ประสงค์แต่จะให้เราไปประกอบกรรมที่ดีแก่เขาเท่านั้น เมื่อทั้งเราทั้งเขาต่างมีความชอบและไม่ชอบเสมอกันอยู่เช่นนี้ ทางที่จะให้เกิดสมภาพได้โดยตรงก็คือ ทั้งสองฝ่ายต่างดำเนินเข้าหาจุดที่เสมอกันนี้ คืองดเว้นจากทางกรรมที่ชั่วร้าย ซึ่งต่างก็ไม่ชอบให้ใครมาทำ

แก่ตนด้วยกัน และดำเนินไปในทางกรรมที่ดีซึ่งเกื้อกูลกันที่ต่างก็ชอบจะให้ใครมาทำแก่ตนด้วยกัน

เมื่อประพฤติดังนี้ สมภาพที่ถูกต้องก็เกิดขึ้น และเป็นสมภาพคือเป็นความเสมอกันจริง ๆ และเมื่อมีสมภาพดังนี้ ภราดรภาพ คือความเป็นพี่น้องกันหรือเป็นญาติที่คุ้นเคยไว้วางใจกันได้ก็เกิดขึ้น เสรีภาพ คือความมีเสรีในอันที่จะไปไหน ๆ ได้ ทำอะไรได้โดยที่ไม่ถูกใครเบียดเบียน และก็ไม่เบียดเบียนใครด้วยก็เกิดขึ้น สมจริยาของพระพุทธเจ้าอันยังให้เกิดสมภาพ ภราดรภาพ เสรีภาพดังกล่าวมานี้ เป็นธรรมจรรยา

ความประพฤติธรรมประกอบอยู่ด้วยหลักยุติธรรมและศีลธรรมต่าง ๆ บริบูรณ์ ถ้ามีปัญหาประพฤติธรรม คือประพฤติอย่างไร ก็ตอบได้ว่า ประพฤติให้เป็นสมจริยาดังกล่าวนั่นเอง และเมื่อเข้าใจความดังนี้แล้ว คำว่า สมจริยา จะแปลว่าความประพฤติเรียบร้อยสม่ำเสมอก็ได้ ความประพฤติสมควรหรือเหมาะสมก็ได้ ความประพฤติโดยสมภาพก็ได้ เป็นคำแปลที่ถูกต้องกับความหมายทั้งนั้น ดังนี้แหละเป็นธรรมจรรยา

ฉะนั้น หลักธรรมจรรยาของพระพุทธเจ้าก็เป็นหลักที่เป็นแม่บทของหลักทั้งหลายแห่งความสุขสงบของชุมชนทั่วไปนั่นเอง ถ้าไม่อยู่ในแม่บทนี้แล้ว จะเกิดความสงบสุขขึ้นไม่ได้ สมภาพ ภราดรภาพ เสรีภาพ ก็จักมีขึ้นไม่ได้ จะมีได้ก็เช่นเสรีภาพของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และผู้ที่จัดทำไปนอกแม่บทก็จะ

เป็นเหมือนเปรตจัดระเบียบดังกล่าวแล้ว ซึ่งต้องจัดกันไม่รู้จักเสร็จ ทั้งเป็นการก่อภัย ก่อเวร ก่อศัตรูและความวุ่นวายเดือดร้อน จัดกันไปจนโลกแตกก็ไม่เสร็จ

ประมวลหลักกรรม

กรรมตามที่กล่าวมานี้ ที่ชี้ระบุลงไปว่า กรรมคืออะไร และทำอย่างไรเป็นกรรมดี ทำอย่างไรเป็นกรรมไม่ดี เป็นทางกรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งเมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วก็พอประมวลเป็นหลักใหญ่ ๆ ได้เป็น ๓ ข้อ คือ

๑. **พระพุทธศาสนาแสดงว่ามีกรรม** ใครทำดีก็เป็นกุศลกรรมติดตัวอยู่ ใครทำชั่วก็เป็นอกุศลกรรมติดตัวอยู่

๒. **พระพุทธศาสนาแสดงว่ามีกรรมวิบาก** คือผลของกรรม ผลที่ดีเกิดจากกรรมที่ดี ผลที่ชั่วเกิดจากกรรมที่ชั่ว ไม่สับสนกัน เหมือนอย่างผลมะม่วงเกิดจากต้นมะม่วง ผลขนุนเกิดจากต้นขนุน หว่านพืชเช่นไรก็ได้ผลเช่นนั้น

๓. **พระพุทธศาสนาแสดงว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของของตน** คือตัวเราเองทุก ๆ คนเป็นเจ้าของกรรมที่เราทำ และเป็นเจ้าของผลของกรรมนั้น ๆ ด้วย เมื่อตัวเราเองทำดีก็มีกรรมดีติดตัวและต้องได้รับผลดี เมื่อตัวเราเองทำไม่ดี ก็มีกรรมชั่วติดตัวและต้องได้รับผลชั่วไม่ดี จะปัดกรรมที่ตัวเราเองทำให้พ้นตัวออกไป และจะปัดผลของกรรมให้พ้นตัวออกไป

ด้วยหาได้ไม่ ต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อกรรมของตนเอง

เมื่อหลักกรรมของพระพุทธศาสนามีอยู่ดังนี้ พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนให้ทุก ๆ คนหมั่นนึกคิดอยู่เสมอ ๆ ว่า เรามีกรรมเป็นของตน เป็นกรรมทายาท คือเป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่อาศัยเฉพาะ (ตนเป็นคน ๆ ไป) นอกจากนี้พระพุทธเจ้ายังได้ตรัสไว้ว่า กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและดีต่าง ๆ กันเป็นต้น

หลักกรรมในลัทธิอื่น

ส่วนในลัทธิอื่น บางลัทธิปฏิเสธกรรมเสียเลย บางลัทธิรับรองหลักกรรมบ้าง ปฏิเสธบ้าง แต่การกระทำระบุว่า ทำอะไรเป็นกรรมดี ทำอะไรเป็นกรรมไม่ดี ก็มีกล่าวไว้ต่าง ๆ กัน ลัทธิที่ปฏิเสธหลักกรรมเสียเลยนั้น คือปฏิเสธว่ากรรมดีชั่วไม่มีผลของกรรมดีชั่วก็ไม่มี เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ไม่มีกรรมเป็นของของใคร ไม่มีใครเป็นเจ้าของของกรรม เพราะเมื่อใครทำอะไรแล้วก็แล้วไป ไม่เห็นมีอะไรที่เรียกว่ากรรมเหลือติดตัว และที่ว่าดีไม่ดีนั้น ก็เป็นการว่าเอาเอง ใครชอบก็ว่าดี ใครไม่ชอบก็ว่าไม่ดี เหมือนอย่างฝนตกแดดออก ใครชอบก็ชม ใครไม่ชอบก็ติ โดยที่แท้เป็นเรื่องของดินฟ้าอากาศ เป็นไปตามธรรมชาติ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ไม่มีผลอะไรของกรรมอะไร ส่วนผลต่าง ๆ ที่ได้รับนั้นเกิดขึ้นตามคราวตามสมัย เหมือนอย่างผลไม้ต่าง ๆ ถึง

คราวจะมีผลก็มีผลขึ้นตามชนิด

ลัทธิที่รับบ้าง ปฏิเสธบ้าง เช่นรับว่าเมื่อทำอะไรไปก็เป็นบุญเป็นบาป ทำนองรับรองว่ากรรมมี แต่เมื่อคราวจะต้องรับผลของกรรม ก็อยากจะรับแต่ผลของกรรมดี ไม่อยากรับผลของกรรมชั่ว จึงแสดงวิธีทำให้หายบาป เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้ทำเองจึงมิใช่เป็นเจ้าของของกรรมที่ทำอย่างแน่นอน แต่มีเจ้าของอยู่อีกส่วนหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นผู้บันดาลผลอะไรให้เกิดแก่ใครก็ได้ อาจเป็นผู้ยกบาปเพิ่มบาปให้ก็ได้ มีเรื่องเล่าไว้ในพงศาวดารลังกาว่า ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๒๒ โอรสของเจ้าผู้ครองรัฐที่อยู่กลางเกาะ นามว่าราชสิงหะ ได้ทำปิตุฆาต (ปลงพระชนม์พระบิดา) แล้วเกิดกลัวบาป จึงได้ประชุมพราหมณ์ถามหาวิธีล้างบาป ฝ่ายภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาตอบว่า เป็นอนันตริยกรรม (กรรมหนักที่ให้ผลในอันดับสืบไปทีเดียว ไม่มีอะไรมาคั่นได้) ไม่มีทางจะล้างบาปได้ พวกพราหมณ์ตอบว่า มีวิธีล้างบาป ราชสิงหะจึงขัดเคืองภิกษุสงฆ์ ไปนับถือศาสนาพราหมณ์ เรื่องนี้เป็นตัวอย่างของคนที่อยากจะรับแต่ชอบไม่อยากรับผิดจากกรรมของตน

อนึ่ง ลัทธิใด ๆ แม้จะรับรองหลักกรรมอยู่บ้าง แต่ก็แสดงว่าทำอะไรดีอะไรไม่ดีต่าง ๆ กัน เพราะถือหลักต่าง ๆ กัน เหมือนอย่างการฆ่าสัตว์ ที่ทางพระพุทธศาสนาแสดงว่าเป็นบาป แต่ลัทธิอื่นแสดงว่าเป็นบุญก็มี หลักในการชี้ว่าอะไรเป็นบุญ

อะไรเป็นบาปในพระพุทธศาสนานั้น ควรทำความเข้าใจให้ชัดเจนว่า คือหลักธรรมจริยา สมจริยา ดังกล่าวแล้วข้างต้น หรือหลักเมตตา หลักยุติธรรม ดังแสดงแล้วในกัณฑ์ว่าด้วยเบญจศีลเบญจธรรมโดยลำดับ ฉะนั้น ที่พูดว่าทุกลัทธิศาสนาสอนให้คนละชั่วทำดี จึงนับถือได้เหมือน ๆ กัน อาจจะเป็นคำพูดเพื่อประนีประนอม หรือเพื่อแสดงมารยาทว่าไม่ยกตนข่มท่าน เจตนาก็ดีอยู่ แต่ถ้าจะต้องนับถือกันจริง ๆ และต้องพิจารณาดูแล้ว ก็จะเห็นว่าไม่เหมือนกัน ปฏิบัติกันไปคนละอย่าง เพราะเห็นว่าเป็นการถูกผิด เป็นบุญบาป หรือดีชั่วกันไปคนละอย่าง เหมือนอย่างการฆ่าสัตว์ดังกล่าวแล้ว ได้ทราบว่า คราวหนึ่งสมเด็จพระสังฆราชเจ้าในพระโกศได้รับสั่งถามท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจนฺโท) วัดบรมนิวาส ว่า เห็นว่าฆ่าสัตว์บูชายัญไปสวรรค์เป็นสัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ) หรือมิจฉาทิฏฐิ (เห็นผิด) ท่านเจ้าคุณอุบาลี ฯ ตอบว่า เป็นสัมมาทิฏฐิแขกดังนี้ ท่านตอบเพียงเท่านี้ จะพูดกลับอีกทีหนึ่งก็ว่า เป็นมิจฉาทิฏฐิทางพุทธศาสนา เรื่องนี้เป็นตัวอย่างว่ามิได้นับถือเหมือนกันจริง

ไม่ต้องกล่าวถึงผู้นับถือลัทธิศาสนาอื่น แม้พุทธศาสนิกชนเอง ซึ่งมีศรัทธาในกรรมอยู่บ้าง ก็ยังคลางแคลงกันอยู่โดยมากว่า ผู้ทำกรรมจะได้รับผลเมื่อไร เพราะตามที่ปรากฏเห็นกันอยู่ บางคนทำดีแต่ไม่เห็นว่าได้ดี บางคนทำชั่วแต่ไม่เห็น

ว่าได้ชั่ว บางทีกลับได้รับผลตรงกันข้าม จะมีอะไรมาพิสูจน์ให้เห็นได้ว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วตามที่แสดงไว้ในพระพุทธศาสนา ฉะนั้น เรื่องกรรมจึงยังไม่จบ จักได้แสดงในกัณฑ์ต่อไป

กมฺมํ สตฺเต วิภชติ ยทิทํ หีนปฺปณีตตาย

กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้ดีเลวต่าง ๆ กัน

พิสูจน์กรรม

การพิสูจน์ทางโลก

เดี๋ยวนี้เมื่อพูดว่าอะไรเป็นอะไร ก็มักจะถูกถามว่าพิสูจน์ได้หรือไม่ เหมือนอย่างวิธีพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ อันทุก ๆ สิ่งที่ปรากฏขึ้น หรือดังที่เรียกว่าปรากฏการณ์นั้น ต้องเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้แน่ ในเมื่อมีเครื่องพิสูจน์ที่เพียงพอ แต่จะเป็นเครื่องพิสูจน์ชนิดไหนก็สุดแต่สิ่งที่จะพิสูจน์ ถ้าสิ่งที่พิสูจน์นั้นเป็นวัตถุหรือสสาร ก็พึงพิสูจน์ด้วยเครื่องพิสูจน์สำหรับวัตถุหรือสสารนั้นทางวิทยาศาสตร์ ดังนี้เป็นต้น ถ้าสิ่งที่จะพิสูจน์เป็นอย่างอื่น จะใช้เครื่องพิสูจน์สำหรับวัตถุหรือสสารนั้นก็หาได้ไม่ ถ้าจะพึงใช้เครื่องพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ดังกล่าวได้ทุกอย่างแล้ว ศาลหลวงก็ไม่ต้องตั้งขึ้น เพราะเมื่อใครถูกกล่าวหาฟ้องร้องว่าทำผิด ก็จับตัวมาเข้าห้องวิทยาศาสตร์พิสูจน์ ไม่ต้อง

ขึ้นศาล ในบัดนี้แม้จะมีเครื่องจับเท็จ ก็ใช้เป็นเพียงเครื่องมือประกอบเท่านั้น ใช้เป็นเครื่องวินิจฉัยเด็ดขาดหาได้ไม่ ฉะนั้นจะพิสูจน์อะไรก็ต้องมีเครื่องพิสูจน์ที่ควรกัน กล่าวอย่างสรุป เมื่อสิ่งที่พิสูจน์เป็นวัตถุหรือสสาร ก็ใช้เครื่องพิสูจน์ในทางนั้น เมื่อสิ่งที่พิสูจน์เป็นความจริงที่นอกไปจากวัตถุหรือสสาร ก็ต้องใช้เครื่องพิสูจน์อย่างอื่นที่จะชี้ถึงความจริงนั้น ๆ ได้ ดังวิธีที่ทั่วโลกก็ใช้กันอยู่แล้ว เป็นต้นว่า

การพิสูจน์ความผิด เมื่อบุคคลถูกกล่าวหาฟ้องร้องว่าทำผิดกฎหมาย ก็ต้องพิสูจน์กันตามวิธีที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย เช่น สืบสวน สอบสวน ไต่สวน พิจารณาวินิจฉัยโดยยุติธรรมตามกฎหมาย

การพิสูจน์ภูมิรู้สติปัญญา เรื่องนี้จะชั่งตวงวัดอย่างวัตถุหรือจะคำนวนด้วยวิธีคณิตศาสตร์ ให้รู้ว่าใครมีภูมิสติปัญญาเท่าไรหาได้ไม่ เพราะมิใช่เป็นสิ่งที่มีส่วนกว้างบางตื้นลึกหนักเบาอย่างสิ่งของ ฉะนั้น จึงต้องใช้วิธีให้แสดงออกเหมือนอย่างในครั้งโบราณ ผู้ที่ไปเรียนสำเร็จศิลปศาสตร์มาแล้ว ก็แสดงศิลปศาสตร์นั้นในที่ประชุมชน ในบัดนี้ก็ใช้การสอบต่าง ๆ ตั้งข้อสอบให้ตอบ เมื่อตอบได้ตามกฎเกณฑ์ก็รับรองว่าสอบได้ มีภูมิรู้ชั้นนั้นชั้นนี้ แม้การวัดภูมิสติปัญญาที่เรียกว่าไอคิวของฝรั่งก็เป็นวิธีตั้งปัญหาให้ตอบเช่นเดียวกัน แล้วก็ตัดสินว่ามีสติปัญญาขนาดนั้นขนาดนี้ วิธีพิสูจน์ด้วยการสังเกตจากการ

แสดงออกนี้ก็คล้ายเป็นการทำนายอย่างหมอดู ซึ่งทำนายไปตามหลักเกณฑ์ ไม่ใช่เป็นความจริงอย่างเต็มที่เหมือนอย่างรู้ด้วยญาณ (ความหยั่งรู้จริง) แต่เรียกว่าเป็นญาณสมมติก็พอได้ คือต่างว่าเป็นญาณ เมื่อใช้วิธีเป็นที่รับรองกันแล้ว เช่นวิธีสอบดังกล่าว ก็เป็นใช้ได้

การพิสูจน์มติและจิตใจ เมื่อต้องการจะรู้ว่าใครมีความคิดเห็นอย่างไร จะใช้เครื่องชั่งตวงวัดเป็นต้น ก็ไม่ได้เหมือนกัน ต้องใช้วิธีให้แสดงออกมา ในทางการเมืองเช่นออกเสียงเลือกตั้ง ออกเสียงแสดงประชามติ ในการประชุมเช่นการอภิปราย การลงมติ และในส่วนปลีกย่อย เฉพาะเรื่อง เฉพาะบุคคล ก็ใช้วิธีแหย่ให้บุคคลนั้นแสดงออกมา และสังเกตจากอาการที่เขาแสดงออกมานั้น แต่ถ้าเขาไม่แสดงอาการอะไรออกมาแล้ว ก็จะรู้ไม่ได้ เว้นไว้แต่จะมีญาณหยั่งรู้จิตใจของเขาเท่านั้น

การพิสูจน์ต่าง ๆ ตามที่กล่าวมานี้ แสดงว่าเครื่องพิสูจน์นั้นมีต่าง ๆ เมื่อเป็นวัตถุก็นำเข้าห้องวิทยาศาสตร์ เมื่อเป็นความผิดก็นำเข้าโรงศาล เมื่อเป็นภูมิรู้ก็นำเข้าสอบไล่ เมื่อเป็นจิตใจก็แหย่ให้แสดงออก ดังนี้เป็นต้น คราวนี้เป็นกรรมจะนำเข้าวิธีไหน ? จะนำเข้าโรงศาลหรือจะนำเข้าห้องสอบไล่ดังกล่าวแล้วเป็นต้น ก็คงไม่ได้ผล จึงต้องนำเข้าพิสูจน์ตามหลักเหตุผล อันเป็นเหตุผลอย่างธรรมดาสามัญที่สามารถจะเข้าใจได้ด้วยสามัญสำนึกของทุก ๆ คน ดังจะกล่าวต่อไปนี้

การพิสูจน์ตามหลักเหตุผล

ทุก ๆ คนเมื่อตากแดดก็ร้อน เมื่ออาบน้ำก็เย็น เมื่อได้รับความร้อนเย็นตามที่ต้องการก็เป็นสุข เมื่อได้รับเกินต้องการก็เป็นทุกข์ สิ่งที่ทำให้เป็นสุขหรือเป็นทุกข์เหล่านี้ เรียกว่าเหตุ ส่วนความสุขหรือทุกข์ที่ได้รับ เรียกว่าผล ถ้าเป็นเหตุผลในทางให้เกิดสุข ก็เรียกว่าดี ถ้าเป็นเหตุผลในทางให้เกิดทุกข์ก็เรียกว่าชั่วร้าย เหตุผลที่เกิดจากการทำของบุคคลก็เช่นเดียวกัน เช่นเมื่อผู้ใดมารังแกตัวเราให้เดือดร้อน เราก็เห็นว่าคนนั้นไม่ดีเกเร เมื่อมีผู้ใดมาช่วยเหลือเกื้อกูลตัวเราให้เป็นสุขสบาย เราก็เห็นว่าคนนั้นเป็นคนดี เป็นคนมีคุณเกื้อกูล ตัวอย่างง่าย ๆ ดังกล่าวนี้ เป็นเครื่องแสดงว่าทุก ๆ คนต่างก็มีสามัญสำนึกบอกตัวเองอยู่ว่า ความดีและความชั่วมีจริง เพราะเรารู้สึกตัวของเราเองว่าคนนั้นทำดีแก่เรา คนโน้นทำชั่วร้ายแก่เรา และในทำนองเดียวกันตัวเราเองก็มีความรู้สึกเหมือนกันว่า ตัวเราเองทำดีหรือไม่ดีอย่างไร จนถึงบางทีรู้สึกภูมิใจในความดีของเรา หรือเสียใจในความชั่วของเรา ในเมื่อเกิดรู้สึกตัวขึ้น อันความดีหรือความชั่วที่ตัวเราเองทำหรือที่คนอื่นทำซึ่งปรากฏในความรู้สึกของเรานั้นคืออะไรเล่า ? ก็คือกรรมนั่นเอง เป็นกุศลกรรม (กรรมดี) บ้าง เป็นอกุศลกรรม (กรรมชั่ว) บ้าง ฉะนั้น กรรมจึงมีจริงและมีตัวอยู่จริง เพราะติดอยู่ในความรู้สึก ในจิตใจของตัวเราเอง ท่านผู้ทำความดีให้แก่ตัวเรา เช่น มารดาบิดา และผู้มีอุปการ-

คุณทั้งหลาย พระคุณของท่านเหล่านี้ย่อมติดอยู่ในจิตใจของตัวเรา เกิดเป็นความกตัญญู (รู้พระคุณที่ท่านได้ทำ) และกตเวที (ประกาศพระคุณที่ท่านได้ทำแล้ว คือการตอบแทนพระคุณท่าน) ในทางตรงกันข้าม เมื่อใครทำไม่ดีต่อเรา ก็มักจะติดใจตัวเรา กลายเป็นผูกเวรกันต่อไปได้เหมือนกัน กรรมของคนอื่นยังติดใจตัวเราเองอยู่ได้ถึงเช่นนี้ ไฉนกรรมของเราเองจะติดใจตัวของเราเองอยู่ไม่ได้ เราไม่สามารถจะแกล้งลืมกรรมของเราได้ ถึงจะลืมไปแล้วก็ยังฝังอยู่อย่างลึกซึ้งในจิตใจ เพราะกรรมเกิดจากเจตนาของเรา จึงเป็นรอยจารึกของจิตใจ

กรรมและวิบาก

เมื่อรู้สึกว่ากรรมมีจริง ทำดีเมื่อใดเป็นกรรมดีเมื่อนั้น ทำไม่ดีเมื่อใดเป็นกรรมชั่วเมื่อนั้น ปัญหาต่อไปจึงมีว่า กรรม- วิบาก คือผลของกรรมมีหรือไม่ และมีอย่างไร คิดดูง่าย ๆ ในเวลาสอบไล่ เมื่อได้รับข้อสอบคิดออกตอบได้สอบไล่ได้ การที่ตอบได้สอบไล่ได้เป็นผลดี เกิดจากความตั้งใจเรียนดี นี่แหละคือกรรมดีทำให้เกิดผลดีคือสอบไล่ได้ ถ้าตรงกันข้ามเรียนอย่างเหลวไหลจนถึงสอบไม่ได้ นี้เป็นกรรมชั่ว ทำให้เกิดผลชั่วคือสอบตก ฉะนั้น ผลของกรรมจึงมีอยู่จริง และมีตามชนิดของกรรม คือผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว เพราะกรรมดีย่อมให้ผลดี กรรมชั่วย่อมให้ผลชั่วเสมอ ไม่สับสน

กัน เหมือนอย่างต้นมะม่วงให้ผลเป็นมะม่วง ต้นขนุนให้ผลเป็นขนุน เป็นไปตามชนิด

แต่ยังมีปัญหาต่อไปอีก กรรมและกรรมวิบากนั้นเป็นของใคร คิดดูง่าย ๆ อย่างการเรียนการสอบดังกล่าวแล้ว คนไหนเรียนคนนั้นรู้ คนไหนไม่เรียนคนนั้นก็ไม่รู้ ถ้าไม่เรียนใครจะมาบันดาลให้ใครรู้ขึ้นเองหาได้ไม่ ฉะนั้น กรรมและกรรมวิบากจึงเป็นของของคนที่ทำกรรมนั้นเอง ผู้ใดทำกรรมอย่างใดก็ย่อมได้ผลกรรมอย่างนั้น เหมือนอย่างหว่านพืชเช่นใดย่อมได้รับผลเช่นนั้น ทุก ๆ คนจึงต้องรับผิดชอบต่อกรรมของตนเอง จะป้ายไปให้คนอื่นไม่ได้ คนที่ทำดี เช่นประพฤติตนเรียบร้อย ช่วยทำกิจที่เป็นประโยชน์เป็นต้น จะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ก็ตาม ก็เป็นคนดีขึ้น เพราะกรรมของตน ใครจะรู้จะชมหรือไม่ก็ตาม ตัวผู้ทำเองก็รู้สึกตัวเองว่าทำดี คนที่ทำไม่ดี เช่นประพฤติตนเกะกะระราน เป็นคนหัวขโมยเป็นต้น ก็เป็นคนชั่วขึ้นเพราะกรรมของตน ใครจะรู้จะติหรือไม่ก็ตาม ตัวผู้ทำเองก็รู้สึกว่าตัวของตัวทำชั่ว อาจจะป้ายความผิดให้ผู้อื่น ด้วยการหลอกให้คนอื่นเข้าใจผิด แต่จะหลอกตัวเองไม่ได้ ตัวเองย่อมรู้สึกสำนึกตัวเองอย่างเต็มที่ ฉะนั้น เมื่อทำดีทำชั่วแล้ว จึงปัดดีปัดชั่วออกไปให้พ้นตัวเองไม่ได้ เพราะรู้สึกตัวเองอยู่ทางจิตใจของตน ใครจะแย่งดีไปจะใส่ชั่วให้ก็ไม่ได้ นอกจากจะหลอกให้คนอื่นเข้าใจผิดเท่านั้น ซึ่งไม่เป็นความจริง

สรุปความว่า เมื่อคิดพิสูจน์ด้วยสามัญสำนึกตามเหตุผลอย่างง่าย ๆ ในเรื่องความดีความชั่วทั่ว ๆ ไปที่มีอยู่เฉพาะหน้า ก็จะเห็นได้แล้วว่า

๑. **กรรมมี คือมีความดีความชั่วในการทำของทุก ๆ คน**

๒. **กรรมวิบากมี คือมีผลดีของความดี มีผลชั่วของความชั่ว**

๓. **กรรมเป็นของผู้ทำ คือใครทำกรรมอย่างใดก็ได้รับผลกรรมอย่างนั้น**

เมื่อกล่าวเฉพาะตัวของเราเองแล้ว เมื่อเป็นกรรม ของเราเองยิ่งพิสูจน์ได้ง่าย คือนำเข้าพิสูจน์ในห้องใจของเราเอง เพราะเรารู้ตัวเราเองได้ดี แต่ข้อสำคัญเราต้องมียุติธรรม คือไม่ลำเอียง เหมือนอย่างการพิสูจน์วัตถุหรือสสารในห้องวิทยาศาสตร์ เครื่องพิสูจน์ต้องใช้ได้ หรือการพิสูจน์ความผิดในโรงศาล โรงศาลก็ต้องสถิตยุติธรรม

ที่ลับไม่มี

คำเก่า ๆ มีกล่าวว่า **"ถึงคนไม่เห็น เทวดาก็เห็น"** เดี๋ยวนี้อาจเห็นว่าพ้นสมัย แต่ถ้ารู้จักคิดคำนี้ก็ยังใช้ได้ คือเทวดาในดวงใจของเราเอง หมายความว่า ความมีหิริ (ละอายใจ) และโอตตัปปะ (เกรงบาป) ซึ่งท่านเรียกว่าเป็นเทวธรรม (ธรรม

ของเทวดา หรือธรรมที่ทำให้เป็นเทวดา) ใจที่มีละอาย มีเกรงต่อบาป คือความชั่วช้าต่าง ๆ นี้แหละคือเทวดา แต่ใจกระด้างด้านหยาบช้าแข็งกร้าวชั่วร้ายอาจมองไม่เห็น ภาษิตมอญมีกล่าวว่า **“เมื่อกาจับที่ใบต้นหญ้า ด้วยคิดว่าไม่มีใครเห็น ถึงกระนั้นก็มีผู้เห็นอยู่ถึงสองเป็นอย่างน้อย”**ผู้เห็นทั้งสองในภาษิตมอญนี้คือใคร ขอให้คิดเอาเอง ถ้าคิดไม่เห็นก็ให้ส่องหน้าในกระจก ก็จะเห็นผู้ที่เห็นกา แม้พระพุทธภาษิตก็มีกล่าวไว้ว่า **“ชื่อว่าที่ลับย่อมไม่มีแก่ผู้ทำชั่ว”**

ลัทธิ ๔ อย่าง

ในมหาโพธิชาดกตอนหนึ่ง เล่าว่า พระราชาแห่งรัฐหนึ่งมีอำมาตย์อยู่ ๔ คน เป็นผู้แสดงลัทธิต่าง ๆ แก่พระราชา อำมาตย์คนที่ ๑ แสดงลัทธิว่า ผลทุก ๆ อย่างไม่มีเหตุ อำมาตย์คนที่ ๒ แสดงลัทธิว่า พระอิศวร (พระเป็นเจ้า) สร้าง อำมาตย์คนที่ ๓ แสดงลัทธิว่า ทุก ๆ อย่างเป็นเพราะบุพกรรม (กรรมในปางก่อน) อำมาตย์คนที่ ๔ แสดงลัทธิว่า ขาดสูญ ยังมีชีปะขาวอีกคนหนึ่งซึ่งพระราชาเคารพนับถือ ปรารถนาจะโต้วาทะกับอำมาตย์เหล่านั้น จึงไปขอหนังของวานรจากชาวบ้านมาตาก ทำให้หมดกลิ่นให้เรียบร้อยดีแล้ว จึงนุ่งห่มหนังวานรและใช้เป็นอย่างผ้าพาดบ่าเข้าไปในพระอุทยาน พระราชาได้ทรงทราบ ได้เสด็จพร้อมกับอำมาตย์ทั้ง ๔ ทอดพระเนตรเห็น

ท่านชีปะขาวกำลังนั่งสนใจอยู่กับหนังวานร จึงตรัสถาม ชีปะขาวก็ทูลตอบว่า วานรนี้มีอุปการะแก่อาตมามาก ช่วยนำน้ำมาให้บ้าง กวาดที่อยู่ให้บ้าง ทำการปฏิบัติให้ต่าง ๆ อาตมาจะไปไหนก็ขึ้นหลังวานรนี้ไป แต่คราวหนึ่งอาตมาเกิดมีจิตใจทราม จึงกินเนื้อของวานรนั้น นำหนังมาตากให้แห้งใช้นุ่งห่ม ตลอดถึงปูนั่งนอน เพราะคิดถึงบุญคุณว่า มีอุปการะแก่อาตมามาก ฝ่ายอำมาตย์ทั้ง ๔ ได้ยินดังนั้น ก็พากันกล่าวเย้ยหยันว่า ตาชีปะขาวนี้เป็นคนอกตัญญู ทรยศต่อมิตร ทำปาณาติบาต

ฝ่ายชีปะขาวจึงกล่าวโต้แก่อำมาตย์คนที่ ๑ ซึ่งถือลัทธิทุก ๆ อย่างไม่มีเหตุว่า เมื่อผลทุก ๆ อย่างไม่มีเหตุ เกิดขึ้นเองความชั่วอะไร ๆ จะมีได้อย่างไร เพราะว่าตามลัทธิของท่านย่อมไม่มีเหตุที่จะทำให้ใคร ๆ ในโลกเศร้าหมองหรือบริสุทธิ์ โลกนี้เป็นไปตามคติและภาวะของตนเอง แปรปรวนวิวัฒนาการไปเอง มีสุขมีทุกข์ไปเอง จะทำอะไรก็ทำไป ไม่จำต้องประสงค์จะทำดีหรือทำชั่ว ทำ ๆ ไปก็แล้วกัน ทำอะไรก็ทำได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ จะมีใครทำบาปหรือทำบุญอะไรเล่า ฉะนั้น ถ้าลัทธิของท่านเป็นจริง ถึงว่าอาตมาจะฆ่าวานรกินเนื้อเสีย อาตมาก็ไม่มีโทษ ไม่มีบาป อำมาตย์คนที่ ๑ เมื่อถูกโต้เช่นนั้นก็นั่งนิ่ง

ชีปะขาวจึงกล่าวโต้อำมาตย์คนที่ ๒ ซึ่งถือลัทธิพระเป็นเจ้าสร้าง ว่าถ้าพระเป็นเจ้าสร้างชีวิตแก่โลกทั้งหมด เที่ยวจัดแจงให้คนนี้ทำกสิกรรม ให้คนนั้นเลี้ยงโคเป็นต้น เป็น

ผู้สร้างความเจริญความเสื่อม ความดีความชั่วทั้งปวง เป็นผู้บันดาลสิ่งทั้งหมด เมื่อเป็นเช่นนี้ ใครทำบาปก็ทำเพราะพระเป็นเจ้าสั่งให้ทำ พระเป็นเจ้าจึงต้องรับบาปนั้นไปเอง ถึงอาตมาจะฆ่าลิงหรือใครจะทำบาปอะไร ๆ ก็ไม่ต้องรับบาป เพราะทำตามคำสั่งของพระเป็นเจ้าต่างหาก อำมาตย์คนที่ ๒ ถูกโต้ดังนั้นก็นิ่งไป

ชีปะขาวจึงกล่าวโต้อำมาตย์คนที่ ๓ ซึ่งถือลัทธิกรรมในปางก่อนว่า ถ้าใคร ๆ พากันถึงสุขทุกข์เพราะกรรมในปางก่อนเป็นเหตุเท่านั้นแล้ว ใคร ๆ ที่ต้องได้รับทุกข์ในบัดนี้ เช่นถูกเขาฆ่า ถูกเขาลักขโมยทรัพย์ ถูกเขาเบียดเบียนต่าง ๆ ก็เพราะกรรมในปางก่อนของตนเอง เหมือนอย่างกู้หนี้เขามาแล้วก็ใช้หนี้เขาไป ฉะนั้น ถ้าลัทธิของท่านเป็นจริง วานรนี้ก็คงเคยฆ่าอาตมามาแล้วในชาติปางก่อน เหมือนอย่างเป็นหนี้อาตมาอยู่ มาชาตินี้ อาตมาจึงฆ่าเสียบ้าง ลิงนี้ถูกฆ่าเป็นการใช้หนี้กรรมเก่าให้สิ้นไป อาตมาซึ่งเป็นผู้ฆ่าจึงเท่ากับเป็นผู้ช่วยลิงนี้ให้พ้นจากหนี้ จึงไม่เป็นบาปอะไร กลับจะเป็นการช่วยไปเสียอีก และใคร ๆ จะฆ่าหรือทำร้ายใคร เมื่ออ้างว่าเป็นกรรมเก่าของเขา เขาก็ทำได้ทั้งนั้น และอาจอ้างเอาบุญคุณเสียอีกก็ได้ว่าช่วยฆ่าเขา เป็นการช่วยเปลื้องหนี้กรรมให้แก่เขา อำมาตย์คนที่ ๓ ถูกโต้เช่นนี้ก็นิ่งไป

ชีปะขาวจึงกล่าวโต้อำมาตย์คนที่ ๔ ซึ่งถือลัทธิขาดสูญว่า ถ้าใคร ๆ ขาดสูญเสียหมด คือตายสูญไปเลยไม่ต้องเกิดอีก จะทำอะไรก็มุ่งประโยชน์เดี๋ยวนี้เท่านั้น แม้ว่าจะต้องทำมาตุฆาตปิตุฆาตเพื่อประโยชน์ของตนก็ทำได้ ไม่มีภายหน้าที่จะต้องไปรับผล ฉะนั้น ถ้าลัทธิของท่านดังกล่าวเป็นความจริง แม้ว่าอาตมาจะฆ่าวานรก็ไม่มีบาปอะไรที่จะต้องไปรับ ตัวเราเองก็ขาดสูญ บาปและสิ่งทั้งหลายก็ขาดสูญไปด้วยกัน อำมาตย์คนที่ ๔ เมื่อถูกโต้ดังนั้นจึงเงียบไป

ชีปะขาวที่ท่านกล่าวว่าเป็นพระโพธิสัตว์ จึงถวายโอวาทพระราชามิให้เชื่อถือลัทธิของ ๔ อำมาตย์เหล่านั้น และให้ทรงประพฤติธรรม ปกครองแว่นแคว้นโดยธรรม

เรื่องในชาดกที่เล่ามานี้ แสดงว่าแม้ผู้ที่ถือลัทธิว่าไม่มีความดีความชั่ว ก็ยังมีสามัญสำนึกอยู่ในความดีความชั่ว ซึ่งเป็นหลักความจริง จึงได้กล่าวตำหนิชีปะขาวโพธิสัตว์ไปโดยที่ไม่ทันนึกถึงลัทธิของตนที่ถืออยู่ ฉะนั้น เรื่องของกรรมจึงเป็นเรื่องของความจริง เป็นไปอยู่โดยธรรมดาสามัญ พระพุทธเจ้าก็ทรงยกเอาความจริงนี้แหละมาสั่งสอน มิได้ทรงแต่งเรื่องของกรรมขึ้นเอง ทั้งมิได้ทรงยักย้ายเปลี่ยนแปลงบิดผันไปจากความจริง ทรงชี้แจงแสดงเปิดเผยไปตามหลักความจริงเท่านั้น

กรรมปัจจุบันสำคัญ

ข้อที่ควรกล่าวย้ำอีกก็คือ มักจะเข้าใจกันอีกอย่างหนึ่งว่าเรื่องของกรรมเป็นเรื่องอดีต คือล่วงมาแล้ว ในปัจจุบันเรามักมีหน้าที่ปล่อยตนให้เป็นไปตามกรรมที่เรียกกันว่ายถากรรมเท่านั้น จึงไม่คิดจะทำอะไร ถ้าเห็นดังนี้เป็นความเห็นผิด ดังลัทธิของอำมาตย์ที่ถือว่าอะไร ๆ เกิดเพราะกรรมปางก่อน (ปุพเพกตเหตุ) ดังกล่าวแล้ว พระพุทธเจ้าก็ทรงสอนมิให้เชื่อลัทธินี้ ถือว่าเป็นลัทธิภายนอกพระพุทธศาสนา และตรัสยกเวทนา สุข ทุกข์ ที่ทุก ๆ คนได้รับอยู่เป็นตัวอย่าง ว่าเกิดเพราะโรคต่าง ๆ ในปัจจุบันก็มี เกิดเพราะกรรมเก่าก็มี ฉะนั้น เมื่อโรคเกิดขึ้นก็ต้องเยียวยา และต้องป้องกันรักษาตัวไม่ให้เกิดโรค ในด้านความประพฤติต่าง ๆ ก็เช่นเดียวกัน ให้ละกรรมที่ชั่ว ทำกรรมที่ดี กรรมปัจจุบันนี้แหละเป็นข้อสำคัญแห่งชีวิตของทุก ๆ คน คือการที่เราทำอยู่เดี๋ยวนี้ ถ้อยคำที่เราพูดอยู่เดี๋ยวนี้ เรื่องที่เราคิดอยู่เดี๋ยวนี้ เป็นหน้าที่ของเราจะต้องคอยตรวจตราดูให้ตัวเราเองทำพูดคิดแต่ในทางที่ถูก ก่อให้เกิดคุณประโยชน์โดยส่วนเดียวเท่านั้น อย่าเอาเรื่องกรรมเก่ามาเป็นเครื่องตัดรอนคุณประโยชน์ มาทำให้นอนรอโชคลาภ ดังมีเรื่องเล่าเป็นคติไว้ว่า

มีชาย ๒ คนไปให้หมอดู หมอทำนายทายคนหนึ่งว่าจะได้เศวตฉัตร ทำนายอีกคนหนึ่งว่าจะลำบาก ชายคนที่ได้รับทำนายว่าจะได้เศวตฉัตรก็ดีใจ นั่งนอนรอไม่ทำมาหากินอะไร ในที่สุด

ก็สิ้นทรัพย์สมบัติ ไปนอนเจ็บอยู่อย่างอนาถในป่าทุ่ง มีพระธุดงค์เดินผ่านมาพบเข้า มีจิตสงสารจึงเอากลดไปปักให้ ชายผู้นั้นก็สิ้นใจในกลดของพระธุดงค์ ก็ได้เศวตฉัตรเหมือนกัน เพราะคำว่า เศวตฉัตร แปลว่าร่มขาว กลดของพระธุดงค์ก็เป็นร่มขาวชนิดหนึ่ง ส่วนชายอีกคนหนึ่งซึ่งได้รับทำนายว่าจะลำบาก เกิดความกลัวลำบาก จึงตั้งหน้าขวนขวายพากเพียรทำมาหากิน เก็บออมทรัพย์สินอยู่เรื่อย ๆ มา จึงมีหลักฐานเป็นสุขสบายขึ้นโดยลำดับ แต่ก็ลำบากมาก่อนเป็นอันมาก เรื่องนี้เป็นคติสอนใจว่า หน้าที่ของเราทุก ๆ คนก็คือ ทำกรรมปัจจุบันนี้แหละให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปแล

อชฺเชว กิจฺจมาตปฺปํ

ควรทำความเพียรในวันนี้ทีเดียว

เกณฑ์กรรม

สาเหตุไม่เชื่อกรรม ๒ อย่าง

ในจิตใจที่มีสามัญสำนึกของทุก ๆ คน ย่อมมีความรู้สึกว่า มีความดีความชั่ว มีผลของความดีความชั่ว และผู้ทำนั้นเองเป็นผู้มีความดีความชั่วติดตัวอยู่ เพราะใครทำกรรมอันใด กรรมอันนั้นย่อมจารึกอยู่ในจิตใจและผู้ทำนั้นเองต้องเป็นผู้รับผล

คือรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ความพิสดารในเรื่องนี้ได้แสดงแล้ว แต่การที่คนไม่น้อยยังไม่มีความเชื่อตั้งมั่นลงไปในกรรมตามหลักที่กล่าว ซึ่งรวบรัดโดยย่อว่า **"ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว"** ก็เพราะเหตุ ๒ ประการ คือ

๑. ความลำเอียงเข้ากับตนเอง หรือถือเอาแต่ใจตน

๒. ไม่เห็นผลสนองที่สาสมทันตาทันใจ

๑. ความลำเอียงเข้ากับตนเองนั้น คือมุ่งประโยชน์ตน หรือมุ่งจะได้เพื่อตนเท่านั้น ไม่คำนึงถึงความเสียหายทุกข์ยากของผู้อื่น ดังเช่นเมื่อโกรธขึ้นมาก็ทำร้ายเขา เมื่ออยากได้ขึ้นมาก็ลักของเขา เมื่อทำได้สำเร็จดังนี้ก็มีความยินดีและอาจเข้าใจว่าทำดี แต่ในขณะเดียวกัน ก็ไม่อยากให้ใครมาทำร้ายตัวเรา มาลักของเรา ถ้าใครมาทำเข้า เราก็ต้องว่าเขาไม่ดี ถึงเราจะไปยั่วให้เขาโกรธ เมื่อเขาโกรธขึ้นแล้วมาทำร้ายร่างกายเรา เราก็ยังว่าเขาไม่ดีอยู่นั่นเอง การกระทำอย่างเดียวกัน จะดีบ้างไม่ดีบ้างอย่างไรได้ เหมือนอย่างการทำร้ายร่างกาย การลักทรัพย์ เมื่อเราทำแก่เขาได้ก็เป็นดี แต่ถ้าเขาทำแก่เราเป็นไม่ดี จะเป็นดังนี้หาถูกต้องไม่ เพราะเป็นการที่เราพูดเอาเองอย่างไม่ยุติธรรม

แต่การลำเอียงเข้ากับตนเอง ข้อนี้แหละเป็นเหตุสำคัญอย่างหนึ่ง ที่ทำให้คนเป็นอันมากยังประกอบกรรมชั่วเพื่อประโยชน์แก่ตนเอง หรือประโยชน์แก่ผู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับตน ถึงจะมีกรรมศรัทธาอยู่อย่างผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนามีอยู่

ทั่ว ๆ ไปก็ตาม เมื่อความมุ่งจะได้ (โลภะ) ความโกรธแค้นขัดเคือง (โทสะ) ความหลงผิด (โมหะ) มีกำลังแรงกล้ากว่ากำลังศรัทธา คนก็ประกอบกรรมที่ชั่วได้ สุดแต่ใจที่อยากได้ ที่โกรธ ที่หลง จะฉุดชักนำไป ที่เป็นเช่นนี้ไม่ใช่เพราะไม่มีความรู้สึกสำนึกรู้ในความดีความชั่ว ก็มีความรู้สึกสำนึกรู้เหมือนกัน แต่ไม่มีกำลังใจในฝ่ายสูงที่จะห้ามกำลังใจในฝ่ายต่ำ จึงยับยั้งตนเองไว้ไม่ได้

มีคนเป็นอันมาก เมื่อทำไปแล้วเกิดเสียใจในภายหลัง ดังเช่นเมื่อทำอะไรลงไปในขณะที่อยากได้หรือรักชอบอย่างจัด ในขณะที่โกรธจัด ในขณะที่หลงจัด อย่างที่เรียกว่าหลงอย่างไม่ลืมหูลืมตา หรือในขณะที่กำลังเมาสุรา อันเรียกได้ว่าหลงเหมือนกัน ครั้นเมื่อสร่างรัก สร่างชัง สร่างหลง สร่างเมาแล้ว ก็กลับเสียใจในกรรมที่ตนได้ประกอบไปแล้ว ในขณะที่ใจวิปริตเช่นนั้น บางทีทำให้เป็นรอยแผลจารึกอยู่ในจิตใจ คอยสะกิดใจให้เจ็บช้ำเดือดร้อนอยู่ตลอดเวลานาน และทำให้เกิดความเกลียดตนเองหรือรังเกียจตนเอง จนถึงต้องหลบหน้าเพื่อนฝูงมิตรสหายไปก็มี แต่ถึงจะหลบหน้าคนอื่นเป็นส่วนมากได้ แต่หลบตนเองไปไม่พ้น เมื่อเกิดความเกลียดหรือรังเกียจตนเองมากขึ้น จนไม่สามารถจะทนอยู่ในโลกได้ ต้องพยายามทำลายตนเองไปก็มี ฉะนั้น เมื่อเกิดแผลในใจขึ้น ก็มักเป็นชนิดโรคเรื้อรังที่รักษาหายยาก สู้ป้องกันไม่ให้มีขึ้นไว้ก่อนไม่ได้ ทั้งนี้ด้วยวิธีปลูกกรรมศรัทธา คือความเชื่อกรรมนี้แหละให้ตั้งมั่น

ขึ้นในใจ ให้มีเป็นกำลังใจจนพอที่เชื่อใจได้ว่า จะไม่ประกอบกรรมที่ชั่วที่ผิดอะไร ๆ ถ้ายังคลางแคลงสงสัยไม่เชื่อใจตนเองว่าจะยับยั้งใจไว้ได้ ก็ต้องเว้นจากสิ่งยั่วยุเย้าแหย่ต่าง ๆ ฉะนั้น ทางบิดามารดาหรือผู้ปกครองและทางโรงเรียนจึงได้คอยแนะนำสั่งสอนห้ามปราม ไม่ให้อ่านหนังสือบางชนิด ไม่ให้ดูภาพยนตร์บางชนิด ที่เป็นเครื่องยุแหย่ยั่วเย้าให้ประพฤติผิดศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดี คำแนะนำห้ามปรามนั้นก็สมควรที่จะเชื่อฟังและปฏิบัติตาม เป็นการป้องกันตัวเราเองไว้ตั้งแต่เบื้องต้น

ท่านผู้ใหญ่ที่กรุณาให้คำแนะนำตักเตือนก็ดี พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมสั่งสอนก็ดี ท่านก็ได้แต่เป็นเพียงผู้บอกกล่าวแนะนำ ส่วนความเชื่อฟังเป็นหน้าที่ของเราเอง เพราะเป็นสิ่งที่มีอยู่ในใจของเรา ถ้าใจของเราเกิดดื้อดึงขัดแย้งไม่เชื่อฟังเสียแล้ว คำแนะนำตักเตือนต่าง ๆ ก็ไม่มีประโยชน์หรือมีประโยชน์น้อยมาก ฉะนั้น จึงควรที่จะคอยตรวจดูใจของเราเองว่า มีความเชื่อฟังต่อคำแนะนำสั่งสอนอยู่เพียงไร มีความดื้อดึงขัดแย้งอยู่เพียงไร และคิดต่อไปว่าเพราะเหตุไร เมื่อหมั่นคิดอยู่ดังนี้แล้ว จะเห็นผลเทียบเคียงได้เอง หรือถ้ายังไม่เห็นได้เองก็ต้องซักถาม และท่านผู้แนะนำอบรมก็มักจะชี้แจงให้รู้ให้เข้าใจ ถ้าคิดตั้งใจฟังคำชี้แจงของท่าน ไม่ตั้งป้อมดื้อดึงเสียก่อนแล้ว ก็คงจะได้ความกระจ่างในคำแนะนำของท่าน และจะได้ความซาบซึ้งในเมตตากรุณาของท่าน

การหัดมีความเชื่อฟังอย่างมีเหตุผลนี้ เป็นวิธีแก้ความลำเอียงเข้ากับตนเองที่เป็นเหตุให้ทำอะไรตามใจตนเองโดยส่วนเดียว ผู้ใหญ่ที่ดีจึงไม่ตามใจเด็กในทางที่ผิด คอยแนะนำห้ามปราม หรือแม้ต้องปราบเอาบ้างตามสมควร เป็นการหัดไม่ให้ลำเอียงเข้ากับตนเองหรือถือเอาแต่ใจตนเองมาตั้งแต่อ่อนเข้าในคำว่าดัดไม้ตั้งแต่อ่อน เพราะดัดเมื่อแก่นั้นเป็นการดัดยาก เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเป็นการสั่งสอนให้เป็นคนรู้ผิดรู้ถูกอย่างมีเหตุผลในเรื่องที่เกี่ยวข้องทุก ๆ วัน ทำให้รู้จักเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ เชื่อว่ามีถูกมีผิด มีเหตุมีผล ซึ่งเมื่อเป็นความผิดแล้ว ตัวเราเองทำก็ผิด คนอื่นทำก็ผิด เมื่อเป็นความถูกแล้ว ตัวเราเองทำก็ถูก คนอื่นทำก็ถูก

ข้อนี้แหละเป็นกรรมศรัทธาที่ผู้ใหญ่สมควรปลูกฝังให้เด็กมาแต่ต้น และผู้ใหญ่ก็ควรเว้นจากการกระทำสิ่งที่ไม่เหมาะไม่งามให้เด็กเห็น และอ้างได้ว่าทำไมผู้ใหญ่ทำได้ เช่นห้ามไม่ให้เด็กทะเลาะวิวาทกัน แต่ผู้ใหญ่เมาสุราทะเลาะวิวาทกัน ห้ามไม่ให้เด็กเล่นการพนันเที่ยวเตร่ แต่ผู้ใหญ่เล่นการพนันเที่ยวเตร่ เหล่านี้เป็นต้น เมื่อทำให้เป็นตัวอย่างไม่ดี ก็ทำให้เด็กอยากเอาอย่าง ทำให้น้ำหนักในคำอบรมห้ามปรามน้อยลงไปจนเกือบจะไม่มีความหมายอะไร และจะเข้าทำนองคำที่ว่า จงทำตามคำที่ฉันพูด แต่อย่าประพฤติอย่างที่ฉันทำ

๒. ไม่เห็นผลสนองที่สาสมทันตาทันใจ โดยมากต้องการเห็นผลของกรรมเกิดสนองให้เห็นอย่างสาสมทันตาทันใจ เช่นเมื่อทำกรรมดี ก็อยากเห็นกรรมดีให้ผลเป็นรางวัลอย่างมากมายทันตาทันใจ เมื่อเห็นหรือได้ทราบว่าใครทำกรรมชั่วและไม่เห็นว่าเขาเสื่อมเสียอย่างไร หรือกลับเจริญรุ่งเรืองก็สงสัยว่า ทำชั่วไม่ได้ชั่วจริงกระมัง อันที่จริงกรรมดีต้องให้ผลดี กรรมชั่วต้องให้ผลชั่ว ตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้อย่างไม่ผิดโดยแน่นอน และผลที่สนองนั้นจะเรียกว่าเป็นผลที่สาสมก็ได้ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้เป็นตัวอย่างในพระสูตร ๑ ว่ากรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลาย(หมายถึงทั้งคนทั้งดิรัจฉานเป็นต้นที่เกี่ยวข้องอยู่ในโลกทั้งหมด) ให้เลวและดีต่าง ๆ กัน คือการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตทำให้มีอายุสั้น การเว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตทำให้มีอายุยืน การเบียดเบียนเขาให้ลำบากทำให้มีโรคมาก การไม่เบียดเบียนเขาให้ลำบากทำให้มีโรคน้อย ความมักโกรธหุนหันขึ้งเคียดแค้นขัดเคือง กระเง้ากระงอดทำให้ผิวพรรณเศร้าหมองไม่งดงาม ความไม่มักโกรธเคียดแค้นทำให้ผิวพรรณผ่องใสงดงาม ความมักริษยาผู้อื่นทำให้มีศักดิ์ต่ำต้อยน้อยหน้า ความไม่ริษยาทำให้มีศักดิ์สูงใหญ่ ความไม่เผื่อแผ่เจือจานทำให้มีโภคสมบัติน้อย ความเผื่อแผ่เจือจานทำให้มีโภคสมบัติมาก ความแข็งกระด้างถือตัวดูหมิ่นท่านทำให้เกิดในสกุลต่ำ ความไม่แข็งกระด้างถือตัวดูหมิ่นท่าน มีความอ่อนน้อมเคารพนับถือ

ผู้ที่ควรอ่อนน้อมเคารพนับถือทำให้เกิดในสกุลสูง ความไม่เข้าหานักปราชญ์หรือผู้รู้ ศึกษาไต่ถามทำให้มีปัญญาทราม การเข้าหานักปราชญ์หรือผู้รู้ ศึกษาไต่ถามทำให้มีปัญญามาก

ผลที่สาสมกันของกรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงเป็นตัวอย่างดังที่กล่าวมานี้ เป็นผลของกรรมเก่า คือกรรมที่ทำไว้แล้วในอดีตกาล ส่วนกรรมใหม่ คือกรรมที่ทำในปัจจุบันนี้ ท่านแสดงว่า จักให้ผลในชาติปัจจุบันนี้เหมือนอย่างในวันนี้ ในเดือนนี้ ในปีนี้เองก็มี จักให้ผลในชาติหน้า เหมือนอย่างในวันพรุ่งนี้ ในเดือนหน้า ในปีหน้าก็มี จักให้ผลในชาติต่อ ๆ ไป เหมือนอย่างในวันมะรืนนี้ หรือในเดือนโน้น ในปีโน้นเป็นต้นก็มี ฉะนั้น การให้ผลของกรรมจึงเกี่ยวแก่กาลเวลาเป็นสำคัญ การกระทำทุก ๆ อย่างที่ให้ผลนั้น ต้องเกี่ยวแก่กาลเวลาทั้งนั้น เช่นการปลูกต้นไม้มีผล ก็มิใช่ว่าต้นไม้นั้นจะให้ผลทันที ต้องรอจนต้นไม้เจริญเติบโตและถึงฤดูกาลให้ผล จึงจะให้ผลตามชนิด การเรียนหนังสือก็มิใช่ว่าจะเรียนให้สอบไล่ได้ในวันเดียว ต้องเรียนเรื่อยไปจนถึงกำหนดสอบไล่จึงเข้าสอบไล่ บางทีก็ต้องเรียนซ้ำอีกครั้งหนึ่ง เมื่อไม่ละความพยายามก็อาจจะสอบไล่ได้ การทำการค้า ประกอบการอุตสาหกรรมต่าง ๆ รับราชการ หรือประกอบอาชีพทุกอย่างก็เหมือนกัน จะได้รับผลก็อาศัยกาลเวลาทั้งนั้น และผลที่ได้รับนั้นจะดีหรือไม่ดีอย่างไร จะรวดเร็วหรือช้าอย่างไร ก็สุดแต่สถานการณ์ต่าง ๆ

ที่เกี่ยวข้อง แม้ในเรื่องกรรมให้ผล ท่านก็แสดงว่าเกี่ยวแก่สถานการณ์ ๔ อย่าง คือ (๑) คติ (๒) อัตภาพ (๓) กาลสมัย (๔) การประกอบ

ส่วนประกอบของการให้ผลของกรรม ๔ อย่าง

(๑) คติ คือที่ไป แสดงในปัจจุบัน คือไปทุก ๆ แห่ง จะไปเที่ยวไปพักอาศัยชั่วคราวหรือไปอยู่ประจำก็ตาม คนที่ทำดีมาแล้วถ้าไปในที่ที่ไม่ดี ความดีที่ทำไว้ก็อาจจะยังไม่ให้ผล เหมือนอย่างนักเรียนที่เรียนมัธยม ๖ มาแล้วจากต่างจังหวัด เรียกว่าได้ทำความดีมาแล้วถึงชั้นนั้น และเข้ามาเรียนต่อในกรุงเทพ ฯ แต่ไปอยู่ในหอพักที่ไม่ดี เมื่อควรจะไปโรงเรียนก็ไม่ไป แต่ไปเถลไถลเสียที่อื่น อย่างนี้เรียกว่ามีคติที่ไปไม่ดี ความดีเท่าที่ทำไว้ คือที่เรียนมาจนมัธยม ๖ ในต่างจังหวัดก็ไม่ส่งเสริมให้เจริญวิทยฐานะขึ้นต่อไป

ส่วนนักเรียนที่เรียนมาไม่สู้ดี ไม่จบถึงชั้นไหน แต่เกิดความตั้งใจดี ไปพักอาศัยอยู่ในที่ดีและไปเรียนกวดวิชาอย่างจริงจัง ก็อาจจะสอบขึ้นชั้นสูงได้ ตัวอย่างนี้เป็นเพียงตัวอย่างเฉพาะเรื่องเท่านั้น เมื่อกล่าวโดยส่วนรวมแล้ว คนที่มีกรรมเก่าไม่ดี แต่ว่ามีคติใหม่ดี อย่างที่เรียกว่ากลับตนดำเนินทางใหม่ คือเว้นจากทางไม่ดีเก่า ๆ ที่เคยดำเนินมา มาเปลี่ยนดำเนินทางใหม่ที่ดี อันตรงกันข้ามกรรมชั่วที่ทำไว้แล้วแต่ก่อน ก็อาจยังไม่ให้ผล

ได้ในคำว่า มืดมาสว่างไป ถ้าทางเก่าก็ไม่ดี ทางใหม่ก็ไม่ดี ได้ในคำว่า มืดมามืดไป ก็เป็นอันเอาดีไม่ได้เลย ส่วนคนที่ทำความดีมาแล้วเรียกว่าเดินทางถูกมาแล้ว แต่ต่อมากลับไปเดินทางผิด กรรมดีที่ทำไว้แล้วก็อาจยังให้ผลไม่ได้ ได้ในคำว่า สว่างมามืดไป ฝ่ายคนที่มาดี คือเดินทางมาถูกแล้วและก็เดินทางถูกต่อไป เป็นอันว่าความดีที่ทำไว้สนับสนุนให้ดีอีกต่อไปไม่ขาดสาย ได้ในคำว่า สว่างมาสว่างไป

ฉะนั้น คติที่ไปหรือการไป คือทางที่ทุก ๆ คนดำเนินอยู่ในปัจจุบันนี้แหละสำคัญมาก ในส่วนที่ล่วงมาแล้วจะผิดหรือถูก เราก็ได้ดำเนินมาแล้ว ฉะนั้น ให้ถือว่าเป็นอันแล้วไป หรือให้ถือเป็นบทเรียน ถ้าเดินทางดีมาแล้วก็จงเดินทางดีนั้นต่อไป ถ้าทางที่เดินมาแล้วไม่ดีก็เปลี่ยนทางใหม่ เลือกเดินไปในทางที่ดี นับว่าเป็นผู้ที่กลับตัวได้ เข้าในคำว่า มืดมาสว่างไป พระพุทธเจ้าโปรดปรานบุคคลเช่นนี้ ดังเช่นองคุลิมาลโจรเป็นตัวอย่าง

เพราะทุก ๆ คนย่อมมีผิดพลาดมาแล้วมากบ้างน้อยบ้าง ยิ่งผ่านชีวิตมามาก ยิ่งมีโอกาสผิดพลาดได้มาก จนถึงมีคำพังเพยว่า ความผิดพลาดเป็นเรื่องของมนุษย์ ข้อสำคัญจึงอยู่ที่เมื่อทำผิดไปแล้ว ก็ให้รู้ตัวว่าทำผิดและตั้งใจไม่ให้ทำผิดอีก เป็นอันนำตัวให้เข้าทางที่ถูก นี่แหละคือคติที่ดีของชีวิตปัจจุบัน

(๒) อัตภาพ หมายถึงความมีร่างกายสมบูรณ์ ประกอบด้วยพลานามัย สามารถทำสิ่งที่ควรทำได้ตามต้องการ พลานามัยของร่างกายนี้เป็นสิ่งสำคัญ ความดีจะให้ผลเต็มที่ต่อเมื่อร่างกายสมบูรณ์ด้วย เช่นเรียนหนังสือมาได้ถึงชั้นใดชั้นหนึ่ง นับว่าได้ทำความดีมา จะเรียนต่อไปได้จนสำเร็จก็ต้องมีร่างกายสมบูรณ์ที่สามารถจะเรียนต่อไปได้ ถ้าป่วยเป็นโรคกระเสาะกระแสะ การเรียนต่อก็ขัดข้องไม่สะดวก หรือคนที่กำลังทำงาน ถ้าล้มป่วยลงความเจริญก็ชะงัก ในทางตรงกันข้าม คนที่เคยประพฤติผิดพลาดเหลวไหลมาแล้ว แต่ต่อมาได้คติของชีวิตที่ดีดังกล่าวแล้วในข้อคติ ก็อาจประกอบกรรมที่ดีสืบต่อไปได้ ความเหลวไหลที่แล้วมาก็อาจยังไม่มีโอกาสให้ผล

ความมีอัตภาพร่างกายสมบูรณ์เป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตทุกอย่าง เพราะเครื่องบั่นทอนต่าง ๆ นั้นมีเป็นอันมาก กล่าวโดยเฉพาะในทางการแพทย์ปัจจุบันนี้ก็แสดงว่ามีเชื้อโรคต่าง ๆ ในที่ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโดยรอบร่างกายมากมายหลายชนิด เมื่อร่างกายมีกำลังต้านทานเชื้อโรคเพียงพอก็ไม่เกิดอาการเจ็บป่วย ร่างกายอ่อนแอลงเมื่อใด เชื้อโรคก็ได้ช่องเมื่อนั้น ฉันใดก็ดี กรรมดีกรรมชั่วต่าง ๆ ที่บุคคลทำไว้ในปางหลังก็มีมากมาย ถ้าเราตั้งตัวไว้ดี กรรมชั่วก็อาจไม่มีโอกาสให้ผล กรรมดีมีโอกาสส่งเสริม แต่เมื่อเพลี่ยงพล้ำลงเมื่อใด กรรมชั่วก็มีโอกาสให้ผลซ้ำเติมเมื่อนั้น

(๓) **กาลสมัย** หมายถึงว่า ในกาลสมัยที่สมบูรณ์ มีผู้ปกครองดี มีหมู่ชนที่ดี กรรมดีก็มีโอกาสให้ผลได้มาก กรรมชั่วก็อาจสงบผลอยู่ก่อน เพราะในกาลสมัยเช่นนี้จะพากันยกย่องอุดหนุนคนดี ไม่สนับสนุนคนชั่ว ทำให้คนดีมีโอกาสปรากฏตัว ประกอบกรรมที่ดีอำนวยให้เกิดประโยชน์สุขแก่ส่วนรวมยิ่งขึ้น แต่ในกาลสมัยที่บกพร่อง มีผู้ปกครองไม่ดี มีหมู่ชนไม่ดี กรรมดีที่ตนทำไว้ก็ไม่มีโอกาสให้ผล กรรมชั่วกลับมีโอกาสให้ผล เพราะเป็นสมัยที่กดคนดี ยกย่องคนชั่ว นับว่าเป็นกาลวิบัติ

อีกอย่างหนึ่ง ในกาลสมัยที่มีการกดขี่เบียดเบียนกันจนถึงทำสงครามกัน ดังเช่นสงครามโลกที่แล้ว ๆ มา คนในโลกได้รับภัยสงครามกันเป็นอันมาก นี้เรียกว่าเป็นโอกาสที่กรรมชั่วซึ่งต่างได้กระทำไว้ในอดีตให้ผล ทำให้ต้องประสบภัยต่าง ๆ ตลอดถึงความทุกข์ยากขาดแคลนกันทั่ว ๆ ไป แต่ในกาลสมัยที่มีความสงบเรียบร้อยก็เป็นไปตรงกันข้าม ต่างไปเล่าเรียนศึกษาประกอบการงานกันได้ตามปกติ

(๔) **การประกอบกรรม** หมายถึงการประกอบกระทำในปัจจุบัน ถ้าประกอบกระทำกรรมที่ดีที่ชอบอยู่ในปัจจุบัน กรรมชั่วที่ทำไว้ในอดีตก็อาจยังระงับผล หรือแม้กำลังให้ผลอยู่แล้วก็อาจเบาลงได้ ดังเช่นผู้ที่ต้องถูกกักขังจองจำ เมื่อประพฤติตัวดีก็ย่อมได้รับผ่อนผันและลดเวลากักขังจองจำนั้นให้น้อยเข้า

ถ้ากรรมเก่าดีอยู่แล้วก็ยิ่งจะส่งเสริม เหมือนอย่างนักเรียนที่ตั้งใจเรียนดีมาแล้ว และตั้งใจเรียนดีอยู่ในปัจจุบัน ก็ช่วยกันให้เรียนดียิ่งขึ้น แต่ถ้าในปัจจุบันนี้ประกอบกรรมที่ชั่วเสียหายก็จะตัดผลของกรรมดีที่เคยทำมาแล้วด้วย เหมือนอย่างข้าราชการที่ทำงานมาโดยสุจริตแล้ว แต่มาทำทุจริตขึ้น ก็อาจตัดผลของความดีที่ทำมาแล้ว ในเมื่อการทำทุจริตในหน้าที่นั้นปรากฏขึ้น

ตัวอย่างการให้ผลของกรรม

การให้ผลของกรรม ย่อมเกี่ยวแก่กาลเวลา ประกอบกับสถานการณ์ทั้งสี่ดังกล่าวมานี้ ท่านเล่าเรื่องเป็นตัวอย่างเปรียบเทียบไว้ว่า เหมือนอย่างว่าบุรุษผู้หนึ่งรับราชการ ได้รับตำแหน่งเป็นเจ้าเมืองแห่งหนึ่ง แต่บุรุษผู้นั้นมิได้ปฏิบัติหน้าที่โดยชอบไปข่มขู่ถือเอาทรัพย์ต่าง ๆ ของประชาชนในเมืองที่ปกครองโดยพลการ แต่ก็ยังไม่มีใครอาจฟ้องร้องว่ากล่าว เพราะกลัวอำนาจบุรุษผู้นั้นกำเริบยิ่งขึ้น ถึงกับไปผิดในบุคคลที่เป็นใหญ่กว่าตนมีอำนาจยิ่งกว่าตน จึงถูกจับไปเข้าเรือนจำ และมีประกาศให้ประชาชนที่ถูกข่มเหงร้องทุกข์กล่าวโทษ จึงมีเสียงร้องทุกข์กล่าวโทษขึ้นตั้งร้อยตั้งพัน บุรุษนั้นจึงถูกลงโทษไปตามความผิด เรื่องนี้พึงเห็นความเปรียบเทียบดังนี้ เวลาที่บุรุษนั้นได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าเมือง กำลังรุ่งเรืองก็เท่ากับเวลาตั้งอยู่ในคติคือตำแหน่งมีอำนาจ ประกอบด้วยมีฐานะของตนสูง ทำอะไรได้

ตามต้องการ อยู่ในสมัยที่ตนมีอำนาจ ทั้งอยู่ในหน้าที่เป็นโอกาสให้ประกอบกระทำอะไรได้ อกุศลกรรมจึงยังไม่มีโอกาสจะให้ผล ต่อเมื่อถูกจับเข้าเรือนจำ เสียงร้องทุกข์กล่าวโทษเกิดขึ้นตั้งร้อยตั้งพันเรื่อง ก็เท่ากับถึงกาลวิบัติของตน สถานการณ์ต่าง ๆ ดังกล่าวที่เคยดีก็กลับเลวลง เข้าในคำว่า น้ำลดตอผุด อกุศลกรรมที่ตนทำไว้จึงมีโอกาสให้ผล

รวมความว่า ทุก ๆ คนทำกรรมใด ๆ ไว้ กรรมนั้น ๆ ย่อมให้ผลในปัจจุบันบ้าง ในภายหน้าบ้าง ในเวลาต่อ ๆ ไปบ้าง ตามแต่กรรมนั้น ๆ จะหนักเบาอย่างไร ท่านเปรียบเหมือนอย่างยืนอยู่บนที่สูงและโยนสิ่งต่าง ๆ มีก้อนหิน ก้อนดิน กิ่งไม้ใบหญ้าเป็นต้นลงมา ของที่มีน้ำหนักมากย่อมตกลงสู่พื้นดินก่อน ส่วนของที่มีน้ำหนักน้อยกว่าก็ตกถึงพื้นดินภายหลังโดยลำดับ กรรมก็ฉันนั้น กรรมที่หนักให้ผลก่อน ส่วนกรรมที่หนักน้อยกว่าหรือเบากว่าก็ให้ผลตามหลัง การให้ผลของกรรมจึงเกี่ยวกับเวลา ประกอบกับสถานการณ์ ๔ อย่าง คือ (๑) คติ (๒) อัตภาพ (๓) กาลสมัย (๔) การประกอบกรรมในปัจจุบัน แต่กรรมย่อมให้ผลแน่นอนตามพระพุทธภาษิตว่า

กลฺยาณการี กลฺยาณํ ทำดีได้ดี
ปาปการี จ ปาปกํ ทำชั่วได้ชั่วแล

เวรและวิธีป้องกัน ระงับเวร

การผูกเวร

"ฝากไว้ก่อนเถิด รอให้ถึงทีเราบ้าง" นาย ข. คิดผูกใจไว้เมื่อถูกนาย ก. ข่มเหงคะเนงร้าย ต่อมาเมื่อนาย ข. ได้โอกาสก็ทำร้ายนาย ก. ตอบแทน นาย ก. ก็ทำร้ายนาย ข. ตอบเข้าอีก แล้วต่างก็ทำร้ายตอบกันไปตอบกันมา ตัวอย่างนี้แหละเรียกว่าเวร บางรายผูกเวรกันไปชั่วลูกชั่วหลาน บางรายผู้ใหญ่ผูกเวรกันแล้ว ยังห้ามไม่ให้บุตรหลานของตนผูกมิตรกันอีกด้วย ถือว่าไปผูกมิตรกับลูกหลานศัตรู มิใช่แต่ต้องร้ายแรงจึงเรียกว่าเวร ถึงรายย่อย ๆ ดังการตอบโต้กันในวงด่าวงชกต่อยก็เรียกว่าเวร เช่น นาย ก. ด่า นาย ข. ชกต่อยนาย ข. ก่อน นาย ข. ก็ด่าตอบ ชกต่อยตอบ แล้วต่างก็ด่าและต่างก็ชกต่อยกันอุตลุด บางทีวงวิวาทขยายออกไป คือเมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพลี่ยงพล้ำ ก็ไปบอกพรรคพวกร่วมคณะร่วมโรงเรียนให้พลอยโกรธ แล้วยกพวกไปชกต่อยต่อสู้กัน ขยายวงเวรออกไป บางรายเด็กทะเลาะกันแล้วไปฟ้องผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ทั้ง ๒ ฝ่ายเข้ากับเด็กที่เป็นบุตรหลานของตนก็ออกต่อว่าต่อปากคำวิวาทกัน เวรวงเด็กก็ขยายออกเป็นเวรวงผู้ใหญ่ เรื่องเล็กกลายเป็นเรื่องใหญ่ เรื่องทะเลาะวิวาทกันรายใหญ่ ๆ มิใช่น้อยเกิดจาก

มูลเหตุที่เล็กนิดเดียว ดังนิทานเรื่องน้ำผึ้งหยดเดียวทำให้เกิดสงครามกลางเมือง

วงเวรในระหว่างบุคคลให้เกิดความเสียหายในวงแคบ ส่วนวงเวรในระหว่างหมู่คณะให้เกิดความเสียหายในวงกว้างออกไป ยิ่งวงเวรในระหว่างประเทศชาติ ในระหว่างค่ายของชาติทั้งหลาย ยิ่งให้เกิดความเสียหายอย่างกว้างขวาง ตลอดจนถึงทั้งโลก เหล่านี้เป็นเรื่องของเวรทั้งนั้น ฉะนั้น จึงควรทำความเข้าใจควบคู่กันไปกับเรื่องกรรม

เวรคืออะไร

เวรคือความเป็นศัตรูกันของบุคคล ๒ คนหรือ ๒ ฝ่าย เพราะฝ่ายหนึ่งก่อกรรมเสียหายแก่อีกฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายที่ได้รับความเสียหายนั้นก็ผูกใจเจ็บและคิดแก้แค้นตอบแทน เวรจึงประกอบด้วยบุคคล ๒ คนหรือ ๒ ฝ่าย คือผู้ก่อความเสียหาย ๑ ผู้รับความเสียหาย ๑ บุคคลที่ ๒ นี้ผูกใจเจ็บแค้นจึงเกิดความเป็นศัตรูกันขึ้น นี่แหละคือเวร

เวรเกิดจากอะไร

เวรเกิดจากความผูกใจเจ็บแค้นของบุคคลที่ ๒ คือผู้รับความเสียหาย พระพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้ว่า **“ชนเหล่าใดผูกอยู่ว่าคนนี้ได้ด่าเรา ได้ฆ่าเรา ได้ชนะเรา ได้ลักของของเรา เวรของ**

ชนเหล่านั้นไม่สงบ" ดังนี้ ทั้งนี้เพราะลำพังบุคคลที่ ๑ ฝ่ายเดียวก็ยังไม่เป็นเวรสมบูรณ์ ต่อเมื่อบุคคลที่ ๒ ผูกใจเจ็บไว้จึงเกิดเป็นเวรสมบูรณ์ แต่ถ้าบุคคลที่ ๒ นั้นไม่ผูกใจเจ็บก็ไม่เกิดเป็นเวรขึ้นเหมือนกัน ฉะนั้น ความเกิดเป็นเวรขึ้นจึงมีเพราะบุคคลที่ ๒ เป็นสำคัญ เห็นอย่างง่าย ๆ ในเรื่องเวรสามัญ เมื่อมีใครมาทำความล่วงเกินอะไรเล็ก ๆ น้อย ๆ ต่อเรา เมื่อเราไม่ผูกอาฆาต เขาและเราก็ไม่เกิดเป็นศัตรูกัน คือไม่เกิดเป็นคู่เวรกันนั่นเอง เหมือนอย่างตบมือข้างเดียวไม่เกิดเสียง

เวรระงับเพราะอะไร

เวรระงับเพราะบุคคลที่ ๒ ไม่ผูกอาฆาตดังกล่าวแล้ว พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้โดยความว่า **"ส่วนชนเหล่าใดไม่ผูกอยู่ว่า คนนี้ได้ด่าเรา ได้ฆ่าเรา ได้ชนะเรา ได้ลักของของเรา เวรของชนเหล่านั้นย่อมสงบระงับ เวรไม่ระงับด้วยเวรในกาลไหน ๆ เลย แต่ย่อมระงับลงด้วยความไม่ผูกเวร"** ดังนี้ น่าคิดว่าเมื่อเป็นเช่นนี้ บุคคลที่ ๒ เป็นผู้ที่น่าติมากกว่าบุคคลที่ ๑ เพราะทำให้เป็นเวรขึ้น ในเรื่องเวรก็เป็นความจริงอย่างนั้น ยกตัวอย่างง่าย ๆ เหมือนอย่างเป็นความกันในโรงศาล เมื่อมีใครเป็นโจทก์ฟ้อง ใครเป็นจำเลยขึ้น จึงเกิดเป็นความ คดีถึงที่สุดหรือโจทก์ถอนฟ้องเสียเมื่อใด ความก็ระงับเมื่อนั้น แต่ถ้าจำเลยไม่เป็นตัวการก่อกรรมเสียหายแก่โจทก์ เมื่อกล่าวโดยปกติมิใช่แกล้งกันแล้ว

โจทก์ก็คงไม่ฟ้อง ฉันใดก็ดี บุคคลที่ ๑ นั้นเองเป็นมูลเหตุของเวร เพราะเป็นตัวการก่อกรรมเสียหายขึ้นก่อน

เวรเกี่ยวกับกรรมอย่างไร

เวรเกี่ยวกับกรรมของบุคคลที่ ๑ ซึ่งทำความเสียหายให้แก่บุคคลที่ ๒ และเกี่ยวกับกรรมของบุคคลที่ ๒ ซึ่งทำตอบด้วย ดังเช่น นาย ก. ฆ่า นาย ข. ลักทรัพย์ของนาย ข. นาย ข. จึงผูกใจอาฆาต เกิดเป็นเวรกันขึ้น นี้ก็เพราะกรรมของนาย ก. นั่นเอง ซึ่งทำแก่นาย ข. และนาย ข. ก็ผูกใจทำตอบ ฉะนั้นเวรจึงเกี่ยวแก่กรรมของบุคคลนั่นเอง ที่ยังให้เกิดความเสียหายเจ็บแค้นแก่คนอื่น กรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้ละเว้นในศีล ๕ คือการฆ่าสัตว์ ๑ การลักทรัพย์ ๑ การประพฤติผิดประเพณีในทางกาม ๑ การพูดเท็จ ๑ การดื่มน้ำเมา ๑ เรียกว่าเวร ๕ หรือภัย ๕ อย่าง เพราะเป็นกรรมที่ก่อเวรก่อภัยทั้งนั้น เช่นการฆ่าสัตว์ ก็มีผู้ฆ่าฝ่ายหนึ่ง ผู้ถูกฆ่าอีกฝ่ายหนึ่งเป็นคู่เวรคู่ภัยกัน การลักทรัพย์ ก็มีผู้ลักฝ่ายหนึ่ง ผู้ถูกลักอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นคู่เวรคู่ภัยกัน ดังนี้เป็นตัวอย่าง เมื่อกล่าวโดยรวบรัดเวรเกิดจากกรรมที่ก่อความเสียหายให้แก่ใคร ๆ นั่นเอง

ผลเวรต่างจากผลของกรรมอย่างไร

ผลของกรรมได้แสดงแล้วว่า ผลดีต่าง ๆ เกิดเพราะ

กรรมดี ผลชั่วต่าง ๆ เกิดเพราะกรรมชั่ว ส่วนผลของเวร คือ ความทุกข์ที่บุคคล ๒ ฝ่ายผู้เป็นศัตรูคู่เวรก่อให้แก่กัน กรรม เมื่อให้ผลแล้วก็หมดไป เหมือนอย่างผู้ต้องโทษครบกำหนดแล้ว ก็พ้นโทษ ส่วนเวร เมื่อบุคคลทั้ง ๒ ฝ่ายนั้นยังผูกใจเป็นศัตรู กันอยู่ตราบใด ก็ยังไม่ระงับตราบนั้น แต่เมื่อบุคคลทั้ง ๒ ฝ่าย เลิกเป็นศัตรูกันเมื่อใด เวรก็ระงับเมื่อนั้น ฉะนั้น เวรจึงอาจ ยาวก็ได้ สั้นก็ได้ สุดแต่บุคคล ๒ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง สัตว์บาง ชนิดพบกันเข้าไม่ได้ เป็นต้องทำร้ายกัน เช่นกากับนกเค้า บัณฑิตผู้ฉลาดในการสอน ยกเป็นตัวอย่างของเวรที่ผูกกันยืด ยาวไม่รู้จบ เหมือนกับผูกกันมาตั้งแต่ปฐมกัลป์ และผูกกันไป ไม่สิ้นสุด ในหมู่มนุษย์บางชาติบางเหล่าก็คล้าย ๆ กันอย่างนั้น

เรื่องทีฆาวุกุมาร

นิทานเรื่องระงับเวร ท่านเล่าเป็นเรื่องสอนให้ระงับเวร ดังจะเล่าโดยย่อต่อไป มีเรื่องที่เคยเกิดขึ้นแล้วว่า พระเจ้า พรหมทัตครอบครองราชสมบัติอยู่ในกรุงพาราณสี ในรัฐกาสี ได้เสด็จกรีธาทัพไปย่ำยีพระเจ้าทีฆีติ แห่งแคว้นโกศล พระเจ้า ทีฆีติทรงประมาณกำลัง เห็นว่าจะต่อสู้ไม่ได้ จึงทรงพาพระ มเหสีเสด็จหนีออกจากพระนคร ปลอมพระองค์เป็น ปริพาชก (ชีปะขาว) ไปทรงอาศัยอยู่ในบ้านของนายช่างหม้อที่ชานเมือง พาราณสี ซึ่งเป็นนครของราชศัตรู

ฝ่ายพระเจ้าพรหมทัตก็ทรงยกทัพเข้าครอบครองแคว้นโกศล ต่อมาพระมเหสีของพระเจ้าทีฆีติทรงพระครรภ์ เกิดอาการแพ้พระครรภ์ ด้วยทรงอยากทอดพระเนตรกองทัพประกอบด้วยองค์ ๔ คือ กองช้าง กองม้า กองรถ และกองราบในเวลาอาทิตย์ขึ้น และอยากจะทรงดื่มน้ำล้างพระขรรค์ จึงกราบทูลพระราชสวามี พระเจ้าทีฆีติพระราชสวามีได้ตรัสห้าม พระนางก็ตรัสยืนยันว่าถ้าไม่ทรงได้ก็จักสิ้นพระชนม์

ครั้งนั้น พราหมณ์ปุโรหิตของพระเจ้าพรหมทัตเป็นพระสหายของพระเจ้าทีฆีติ พระเจ้าทีฆีติจึงเสด็จไปหาตรัสเล่าความให้ฟัง ฝ่ายพราหมณ์ปุโรหิตก็ขอไปเฝ้าพระเทวีก่อน พระเจ้าทีฆีติทรงนำไปยังบ้านที่พักอาศัย พราหมณ์ปุโรหิตได้เห็นพระมเหสีของพระเจ้าทีฆีติเสด็จดำเนินมาแต่ไกล ก็ยกมือพนมนอบน้อมไปทางพระนาง เปล่งวาจาขึ้นว่า "พระเจ้าโกศลประทับอยู่ในพระครรภ์" แล้วกล่าวรับรองจะจัดการให้พระนางได้ทอดพระเนตรเห็นกองทัพทั้งสี่เหล่า และได้ดื่มน้ำล้างพระขรรค์ พราหมณ์ปุโรหิตจึงเข้าเฝ้าพระเจ้าพรหมทัตกราบทูลว่า ได้เห็นนิมิตบางอย่าง ขอให้ทรงจัดกองทัพสี่เหล่าให้ยกออกตั้งขบวนในสนามในเวลารุ่งอรุณวันพรุ่งนี้ และให้ล้างพระขรรค์

พระเจ้าพรหมทัตทรงอำนวยตาม พระมเหสีพระเจ้าทีฆีติจึงได้ทอดพระเนตรเห็นกองทัพและได้ทรงดื่มน้ำล้างพระขรรค์สมอาการที่ทรงแพ้ครรภ์ ต่อมาได้ประสูติพระโอรส ตั้งพระนามว่า

ทีฆาวุ เมื่อทีฆาวุกุมารเติบโตขึ้น พระเจ้าทีฆีติทรงส่งออกไปให้ศึกษาศิลปศาสตร์อยู่ในภายนอกพระนคร เพราะทรงเกรงว่า ถ้าพระเจ้าพรหมทัตทรงทราบก็จักปลงพระชนม์เสียทั้ง ๓ พระองค์

ต่อมานายช่างกัลบกของพระเจ้าทีฆีติซึ่งมาอาศัยอยู่ในราชสำนักของพระเจ้าพรหมทัต ได้เห็นพระเจ้าทีฆีติที่ชานพระนครก็จำได้ จึงไปเฝ้ากราบทูลพระเจ้าพรหมทัตให้ทรงทราบ พระเจ้าพรหมทัตจึงมีรับสั่งให้จับพระเจ้าทีฆีติพร้อมพระมเหสีมา แล้วรับสั่งให้พันธนาการ ให้โกนพระเศียร ให้นำตระเวนไปตามถนนต่าง ๆ ทั่วพระนคร แล้วให้นำออกไปภายนอกพระนคร ให้ตัดพระองค์เป็นสี่ท่อน ทิ้งไว้สี่ทิศ พวกเจ้าพนักงานได้ปฏิบัติตามพระราชบัญชา

ในขณะที่เขานำพระเจ้าทีฆีติกับพระมเหสีตระเวนไปรอบพระนครนั้น ทีฆาวุกุมารได้ระลึกถึงพระราชมารดาบิดาจึงเข้ามาเพื่อจะมาเยี่ยม ก็ได้เห็นพระราชมารดาบิดากำลังถูกพันธนาการ เขากำลังนำตระเวนไปอยู่ จึงตรงเข้าไปหา

ฝ่ายพระเจ้าทีฆีติทอดพระเนตรเห็นพระราชโอรสกำลังมาแต่ไกลก็ตรัสขึ้นว่า “พ่อทีฆาวุ เจ้าอย่าเห็นยาว อย่าเห็นสั้น พ่อทีฆาวุ เวรทั้งหลายย่อมไม่ระงับด้วยเวรเลย แต่ย่อมระงับด้วยความไม่ผูกเวร” พอพวกเจ้าหน้าที่เหล่านั้นได้ยินพระดำรัสนั้นก็พากันกล่าวว่าพระเจ้าทีฆีติเสียพระสติรับสั่งเพ้อไป พระเจ้า

ทีฆีติก็ตรัสว่า พระองค์มิได้เสียสติ ผู้ที่เป็นวิญญูจักเข้าใจ แล้วได้ตรัสซ้ำ ๆ ความอย่างนั้นถึง ๓ ครั้ง เมื่อพวกเจ้าหน้าที่นำตระเวนแล้วก็นำออกนอกพระนคร ตัดพระองค์ออกเป็นสี่ท่อนทิ้งไว้สี่ทิศ แล้วตั้งกองรักษา

ทีฆาวุกุมารได้นำสุราไปเลี้ยงพวกกองรักษาจนเมาฟุบหลับหมด แล้วเก็บพระศพของพระมารดาบิดามารวมกันเข้าถวายพระเพลิง เสร็จแล้วก็เข้าป่า ทรงกันแสงคร่ำครวญจนเพียงพอแล้วก็เข้าสู่กรุงพาราณสี ไปสู่โรงช้างหลวง ฝากพระองค์เป็นศิษย์นายหัตถาจารย์

ในเวลาใกล้รุ่ง ทีฆาวุกุมารมักตื่นบรรทมขึ้น ทรงขับร้องด้วยเสียงอันไพเราะและดีดพิณ พระเจ้าพรหมทัตได้ทรงสดับเสียง รับสั่งถาม ทรงทราบแล้วตรัสให้หาทีฆาวุกุมารเข้าเฝ้า ครั้นทอดพระเนตรเห็นทีฆาวุกุมาร ก็โปรดให้เป็นมหาดเล็กในพระองค์ ทีฆาวุกุมารได้ตั้งหทัยปฏิบัติพระเจ้าพรหมทัต เป็นที่โปรดปรานมาก ในไม่ช้าก็ได้รับการแต่งตั้งให้อยู่ประจำในตำแหน่งเป็นที่วางพระราชหฤทัยในภายใน

วันหนึ่งพระเจ้าพรหมทัตเสด็จทรงรถออกไปทรงล่าเนื้อ ทีฆาวุกุมารเป็นนายสารถีรถพระที่นั่ง ได้นำรถพระที่นั่งแยกทางไปจากพวกทหารรักษาพระองค์ ครั้นไปไกลมากแล้วพระเจ้าพรหมทัตทรงเหน็ดเหนื่อย มีพระราชประสงค์จะบรรทมพัก จึงโปรดให้หยุดรถ แล้วทรงบรรทมหนุนบนเพลา (หน้าตัก)

ของทีฆาวุกุมาร ครู่เดียวก็บรรทมหลับ

ฝ่ายทีฆาวุกุมารคิดถึงเวรขึ้นว่า "พระเจ้าพรหมทัตนี้ได้ทรงประกอบกรรมก่อความเดือดร้อนให้เป็นอันมาก จนถึงปลงพระชนม์พระราชมารดาบิดาของตน บัดนี้ถึงเวลาจะสิ้นเวรกันเสียที" จึงชักพระขรรค์ขึ้นจากฝัก ในขณะนั้นพระดำรัสของพระราชบิดาก็ผุดขึ้นในหทัยของทีฆาวุกุมาร เตือนให้คิดว่าไม่ควรละเมิดคำของพระราชบิดา จึงสอดพระขรรค์เข้าฝัก ครั้นแล้วความคิดที่เป็นเวรก็เกิดผุดขึ้นใหม่เป็นครั้งที่ ๒ ทีฆาวุกุมารก็ชักพระขรรค์ขึ้นจากฝัก แต่เมื่อระลึกถึงพระดำรัสของพระราชบิดาก็สอดพระขรรค์เก็บอีก ในครั้งที่ ๓ ก็เหมือนกัน ทีฆาวุกุมารชักพระขรรค์ขึ้นแล้วด้วยอำนาจเวรจิต แล้วก็สอดพระขรรค์เก็บด้วยอำนาจดำรัสของพระราชบิดา

ในขณะนั้น พระเจ้าพรหมทัตทรงสะดุ้งเสด็จลุกขึ้นโดยฉับพลัน มีพระอาการตกพระทัยกลัว ทีฆาวุกุมารจึงกราบบังคมทูลถาม จึงรับสั่งเล่าว่าทรงพระสุบินเห็นทีฆาวุกุมารโอรสของพระเจ้าทีฆีติแทงพระองค์ให้ล้มลงด้วยพระขรรค์

ทันใดนั้นทีฆาวุกุมารก็จับพระเศียรของพระเจ้าพรหมทัตด้วยหัตถ์ซ้าย ชักพระขรรค์ออกด้วยพระหัตถ์ขวาทูลว่า "เรานี้แหละคือทีฆาวุกุมารโอรสของพระเจ้าทีฆีติ ซึ่งพระองค์ได้ทำความทุกข์ยากให้อย่างมากมาย จนถึงปลงพระชนม์พระราชมารดาบิดาของเรา บัดนี้ถึงเวลาที่เราจะทำให้

สิ้นเวรกันเสียที" พระเจ้าพรหมทัตจึงทรงหมอบลงขอชีวิต "ข้าพระองค์อาจจะถวายชีวิตแก่พระองค์ได้อย่างไร พระองค์นั่นเองพึงประทานชีวิตต่อข้าพระองค์" "พ่อทีฆาวุ ถ้าอย่างนั้นเจ้าจงให้ชีวิตแก่เรา และเราก็ให้ชีวิตแก่เจ้า" พระเจ้าพรหมทัตและทีฆาวุกุมารทั้งสองจึงต่างให้ชีวิตแก่กันและกัน ต่างได้ทำการสบถสาบานว่าจะไม่คิดทรยศต่อกัน ครั้นแล้วพระเจ้าพรหมทัตก็เสด็จขึ้นประทับรถ ทีฆาวุกุมารก็ขับรถมาบรรจบพบกองทหารแล้วเข้าสู่พระนคร

พระเจ้าพรหมทัตรับสั่งให้ประชุมอำมาตย์ ตรัสถามว่าถ้าพบทีฆาวุกุมารโอรสพระเจ้าทีฆีติจะพึงทำอย่างไร อำมาตย์เหล่านั้นกราบทูลว่า ให้ตัดมือตัดเท้าตัดหูตัดจมูกบ้าง ให้ตัดศีรษะบ้าง พระเจ้าพรหมทัตจึงตรัสว่า "ผู้นี้แหละคือทีฆาวุกุมารโอรสพระเจ้าทีฆีติ แต่ใครจะทำอะไร ๆ ไม่ได้ เพราะว่ากุมารนี้ให้ชีวิตแก่เราแล้ว และเราก็ให้ชีวิตแก่กุมารนี้แล้ว" แล้วทรงหันไปตรัสขอให้ทีฆาวุกุมารอธิบายพระดำรัสของพระราชบิดาในเวลาที่จะสิ้นพระชนม์

ทีฆาวุกุมารจึงกราบทูลอธิบายว่า "คำว่าอย่าเห็นยาวคืออย่าได้ทำเวรให้ยาว คำว่าอย่าเห็นสั้น คืออย่าด่วนแตกกับมิตร คำว่าเวรทั้งหลายย่อมไม่ระงับด้วยเวรเลย แต่ย่อมระงับด้วยความไม่ผูกเวร คือถ้าข้าพระองค์คิดว่าพระองค์ทรงปลงพระชนม์พระราชมารดาบิดาของข้าพระองค์ จึงปลงพระชนม์

ของพระองค์เสีย พวกคนที่จงรักภักดีต่อพระองค์ ก็จะพึงปลงชีวิตข้าพระองค์ ส่วนพวกคนที่ชอบข้าพระองค์ก็จะพึงปลงชีวิตพวกคนเหล่านั้น เวรจึงระงับลงได้ด้วยเวรอย่างนี้ แต่ว่าบัดนี้พระองค์ได้ประทานชีวิตแก่ข้าพระองค์ และข้าพระองค์ก็ได้ถวายชีวิตแก่พระองค์แล้ว เวรนั้นจึงเป็นอันระงับลงด้วยความไม่ผูกเวร"

พระเจ้าพรหมทัตตรัสสรรเสริญ แล้วพระราชทานคืนราชสมบัติของพระเจ้าทีฆีติ และได้พระราชทานพระราชธิดาแก่ทีฆาวุกุมาร เรื่องนี้สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ได้ทรงพระนิพนธ์เป็นคำฉันท์เรียกว่าทีฆาวุคำฉันท์

ใจไทย

นิทานเรื่องระงับเวรที่เล่านี้เป็นเรื่องโบราณ ยังมีนิทานเรื่องระงับเวรในระยะเวลาใกล้ ๆ นี้ คือในสงครามโลกคราวที่แล้ว เมื่อญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไทย จับฝรั่งมาเป็นเชลยกำหนดให้ทำงานต่าง ๆ คนไทยก็พากันสงสารเชลยฝรั่งและแสดงเมตตาจิตสงเคราะห์ จะเห็นพวกชาวบ้านหาบคอนผลไม้ไปคอยให้ พากันช่วยเจือจานต่าง ๆ ไม่ได้ถือว่าเป็นคู่เวรคู่ศัตรู ครั้นเมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามกลับเป็นเชลย คนไทยก็กลับสงสารญี่ปุ่น อำนาจเมตตาจิตของคนไทยส่วนรวมนี้ เชื่อกันว่าเป็นเครื่องผูกมิตรในจิตใจของทั้งฝรั่งทั้งญี่ปุ่น ซึ่งได้ช่วยประเทศ

ไทยไว้อย่างมากมาย ถ้าคนไทยมีนิสัยผูกเวรมากกว่าผูกมิตรแล้ว เหตุการณ์ก็น่าจะไม่เป็นเช่นนี้

วิธีระงับเวรและป้องกัน

อาศัยการปฏิบัติตามคำที่ทุกคนได้ฟังจนคุ้นหู คือ "ขออภัย" กับคำว่า "ให้อภัย" เมื่อใครทำอะไรล่วงเกินแก่คนอื่นก็กล่าวคำขออภัยหรือขอโทษ ฝ่ายผู้ที่ถูกล่วงเกินก็ให้อภัยคือยกโทษให้ คนเราต้องอยู่รวมกันเป็นหมู่ คือร่วมบ้านเรือนร่วมโรงเรียน ร่วมประเทศชาติเป็นต้น ทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ก็อาจจะประพฤติล่วงเกินกันบ้างเพราะความประมาทพลั้งเผลอต่าง ๆ ถ้าต่างไม่รู้จักขออภัยและไม่รู้จักให้อภัยแก่กันและกันแล้ว ก็จะทะเลาะวิวาทกัน แตกญาติแตกมิตรสหายกัน ไม่มีความสุขสงบนี้แหละคือเวร อันได้แก่ความเป็นศัตรูกัน หรือที่เรียกอย่างเบา ๆ ว่าไม่ถูกกันนั่นเอง

อนึ่ง จะคิดว่าล่วงเกินเขาแล้วก็ขอโทษเขาได้ ดังนี้แล้วไม่ระมัดระวังในความประพฤติของตนก็ไม่ถูก เพราะโดยปกติสามัญ ย่อมให้อภัยกันในกรณีที่ควรให้อภัย ซึ่งผู้ประพฤติล่วงเกินแสดงให้เห็นได้ ว่าทำไปด้วยความประมาทหรือด้วยความโง่เขลาเบาปัญญา และให้เกิดโทษไม่มากนัก คนที่มีจิตใจสูงเป็นพิเศษเท่านั้นจึงจะให้อภัยในเรื่องที่ร้ายแรงได้ ซึ่งก็มีเป็นส่วนน้อย และถึงแม้จะให้อภัยในส่วนตัว แต่กฎหมายของบ้าน

เมืองไม่ยอมอภัยให้ก็มี และโดยเฉพาะเมื่อเป็นบาปหรืออกุศล-กรรมแล้ว กรรมที่ตนก่อขึ้นไม่ให้อภัยแก่ผู้ก่อกรรมนั้นเลย ฉะนั้น ทางที่ดีจึงควรมีสติระมัดระวัง มีขันติ คือความอดทน มีโสรัจจะ คือความสงบเสงี่ยมคอยเจียมตน ประหยัดตน ไม่ให้ก่อเหตุเป็นเวรเป็นภัยแก่ใคร พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนไว้ว่า **"สญฺญมโต เวรํ น จียติ ผู้ระมัดระวังอยู่ย่อมไม่ก่อเวร"**

ธรรมเนียมไทย

ธรรมเนียมที่คนไทยเรานิยมกัน นาคผู้จะบวชนิยมไปลาญาติมิตรขออัจจโยโทษ คือขอโทษในกรรมที่ตนได้ประพฤติล่วงเกินไปแล้ว และเมื่ออุปสมบทแล้ว ในพิธีเข้าพรรษา ก็มีธรรมเนียมขอขมากันในหมู่สงฆ์ เป็นการแสดงว่าพร้อมที่จะระมัดระวังความประพฤติของตน.

2 030010 302731

ราคา 20.00 บาท